

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ

A TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZETI TANÁROK

ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK

LVI. ÉVFOLYAM

5. SZÁM

FOLYÓIRATA

BUDAPEST, 1943.

M Á J U S

MEGHIVÓ

a Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesületének 1943. május 8-án, szombaton d. e. 1/2, 11 órakor Győrött a városháza közgyűlési termében tartandó

XXXIII. rendes közgyűlésére.

Tárgysorozat:

1. *Dr. Padányi-Frank Antal*: Az osztályvezérek szerepe a tanítónevelésben. (Elnöki megnyitó.)
2. Üdvözlések.
3. A főtktkár évi jelentése az Egyesület működéséről és állapotáról.
4. A győri tanító(nő)képző-intézetek szerepe a város történetében. Előadják: *Schler M. Kunigunda, Girtler Mária* és dr. *Schleich Lajos*.
5. A pénztáros és a számvizsgáló-bizottság jelentése.
6. A jövő évi közgyűlés helyének megállapítása; esetleges indítványok.

Az Elnökség.

A közgyűlésen megjelenő tagtársakat az otthonmaradók helyettesítik. Amelyik intézetből nagyobb számban mennek a közgyűlésre, ott az igazgató szünetnapot adhat. — A közgyűlést Pannonhalmára történő kirándulással kívánjuk összekötni, ha a kereskedelmi minisztérium az autóbusz-közlekedést biztosítja. Akik a kiránduláson részt akarnak venni, azoknak Győrben két napot kell tölteniök. Az ellátásról (ebéd, vacsora) a kir. kat. tanítóképző-intézet igazgatósága gondoskodik. Az elszállásolás internátusokban díjtalanul történik. Az utazásra és egyebekre vonatkozó részletes utasításokat a kibocsátott meghívók adnak. Jelentkezni a meghívó letéphető lapjával legkésőbb május 3-ig bezárólag a kir. kat. tanítóképző-intézet igazgatójánál kell. Esetleges felvilágosításokért is oda kell fordulni.

Vonatok. Budapestről: személyvonat 6 óra 30 perckor, 17 ó. 10 p.; sebesvonat 18 ó. 27 p.; gyorsvonat 11 ó. 10 p. és 13 ó. 40 p. Győrből: személyvonat 7 ó. 54 p.; sebesvonat 13 ó. 51 p.; gyorsvonat 12 ó. 51 p. és 16 ó. 35 p. — Menetdíjak: Budapestről Győrbe személyvonat 1/2 II. osztály 8.70 P, gyorsvonat 1/2 III. osztály 9.35 P, 1/2 II. osztály 12.50 P.

A 200 éves szabad királyi rangú Győr városa szeretettel várja a kartársakat!

Az akarati élet nevelése.

Cselekedeteink meghatározói egyfelől az ösztönök, másfelől azok az akarati döntések, melyeket mint magasabbrendű erkölcsi és szellemi lények hozunk valahányszor összeütközik bennünk a természetes és erkölcsös én. Az ösztönök az önfenntartás, önkifejtés és fajfenntartás szolgálatában állanak és mint ilyenek cselekedeteinknek legtermészetesebb szabályozói. Mivel azonban az ember sok évezredes élete folyamán az ősi ösztönös állapotból egy magasabbrendű életformába került, amelyben magatartását vallási, erkölcsi, társadalmi, állami és más törvények szabályozzák, az ösztönök elvesztették az élet irányításában betöltött eredeti szerepüket és biztonságukat. Ösztöneinkre már csak azért sem hagyatkozhatunk teljes mértékben, mivel az idegélet finomodásával az ember igen sokszor természetellenes irányban használta fel őket. Különösen a fajfenntartás, birtoklás, táplálkozás, hatalomszerzés ösztönei azok, amelyeket az eredeti cél helyett egyéni élvezetek szolgálatába állít az ember nem törődve azzal, hogy a természetellenes felhasználás a faji erők pusztulásához vezet. Vannak viszont ösztönök, amelyeket szórakozási, kényelmi és gazdasági okok miatt nem engedünk érvényesülni. Ilyen pl. az anyai-apai ösztön. A hasznossági, kényelmi és élvezeti alapon berendezett mai élet olyan mértékben akadályozza ennek az ösztönnek érvényesülését, hogy hova-tovább nemzeti szerencsétlenséghez vezet. Fajunk és népünk életerejének elsorvadásához, a nemzet pusztulásához. Az „egyke” és az „egyse”, a család-alapítástól való idegenkedés, mint halálos járvány terjed vidékről vidékre, társadalmi osztályról társadalmi osztályra. Vannak községek, ahol az iskolás gyermekek száma a végzetes járvány következtében nemhogy emelkedett volna, hanem egyenesen katasztrofálisan zuhant.

Az ösztönélettel kapcsolatos nevelő feladatunk elsősorban a kérdés kimerítő és tárgyilagos megvilágítása legyen. Az iskolának csaknem minden tantárgya ad lehetőséget egy-egy részletkérdés megbeszélésére, főként a hittan, lélektan, az ember teste egészsége, neveléstan, történelem, irodalom, természeti és egészségi ismeretek, állampolgári kötelességek és jogok, testnevelés azok a tantárgyak, amelyek megtárgyalásukat lehetővé teszik. Az *önfenntartás* ösztönei közül pl. tanítanunk kell a táplálkozásról, testmozgásról, birtoklásról, védelemről, de sokszor szóba kerül a célszerű cselekedet, a bátorság, küzdés, félelem, menekülés, önzés stb. Az *önkifejtés* ösztönei közül sokoldalúan szóba kerülnek a képességeink kifejtésére irányuló cselekedetek (foglalkozás, játék, kifejezés), továbbá az egyéni érvényesülést célzó tevékenységek és lelki jelenségek, mint pl. küzdelem, érvényesülési vágy, versengés, irigység, féltékenység, gyűlölet, hála. Ösztönös jelenségek a kíváncsiság, utánzás, tanulás, alkotás, a tökéletesedés vágya is. Az ösztönök harmadik nagy csoportjába a *faj fenntartásával*, védelmével és kifejlesztésével kapcsolatos törekvések tartoznak, mint pl. a nemző ösztön, az anyaság

vágya, a szülői szeretet, a társas szerveződés (család, társadalom, nemzet), faji összetartás, nemzeti érzés stb.

Ha az ösztönök rendszere a maga valóságában és természetes rendeltetésében feltárul tanítványaink előtt, sokkal elfogulatlanabban és megértőbben állnak majd életjelenségeik előtt. Látni fogják, hogy természettől fogva nincs bennük semmi, ami eredetileg és rendeltetésénél fogva rossz volna. Ami pedig ma mégis rossz, az későbbi elfajulás eredménye. Sokszor nem is maga az ösztön rossz, hanem mi vagyunk gyöngék és alkalmatlanok arra, hogy a nekünk juttatott cselekvési szabadsággal emberi hivatásunkhoz illően élni tudjunk. A nemző ösztön pl. rendeltetése szerint nem bűnös törekvés, csak mi élünk vele vissza. A birtoklás vágya sem káros addig, amíg az önfenntartás, önkifejtés és fajfenntartás szolgálatában áll, csak ne tegyük öncéllá, azaz ne akarjuk a pénzt a pénzért, a vagyont a vagyonért mások rovására halmozni. Ne az legyen tehát a jelszavunk, hogy elnyomjuk az ösztönöket, hanem az, hogy megtanuljunk élni cselekvési szabadságunkkal, és emberi hivatásunk felelősségére ébredve ösztöneinket csak rendeltetésszerűen és abban a formában engedjük érvényre juttatni, amelyet a fennálló erkölcsi és társadalmi rend a megvalósításukra a legkedvezőbbnek tart. A tudomány, az erkölcsstan és a gyakorlati nevelés eredményei egyaránt azt mutatják, hogy a nemű ösztön rendeltetés szerinti érvényesülése a családi köteték a legalkalmasabb forma, mert a gyermek nemcsak cél, hanem nevelési feladat is, amelyet lényege szerint csak a keresztény értelemben vett családban lehet megoldani. Ez azt is jelenti, hogy a nemű ösztönnek a családi életen kívül való kielégítése és a gyermek kikapcsolása a nemű életből mind erkölcsi, mind nemzeti szempontból bűnös cselekedet.

Az ösztönök megismertetésével kapcsolatban felvetődik az a kérdés, hogy vajjon az iskolában szükség van-e *nemű felvilágosításra*. Bizonyos vonatkozásban igen, de csak olyan értelemben, hogy Isten tervében az emberi nem fennmaradása a természet más egyedeihez hasonlóan biztosított. A nemzés és fogamzás körülményeinek ismertetése az iskolába nem való, sőt nagy erkölcsi veszéllyel jár. Növendékeink nagyrésze falusi fiú. Előttük a természet nyitott könyvként áll, és állatok párosodási jelenségeinek kicsi kortól kezdve szemtanúi. A párosodási jelenség az ő szemükben természetes folyamat. Ezt a természetes felfogást nem szabad súlyos nemű problémává emelnünk. Városi gyermekek szempontjából már súlyosabb a helyzet, mert ők mesterséges világban élnek és a természet titkait nagyrészt felvilágosítások útján szerzik. E mellett pedig az erkölcsi kísértés is nagyobb körökben és korábban is jelentkezik. Ennek ellenére sincs szükség részletes felvilágosításra. A természet a maga törvényeit megéreztetni minden emberrel. Már a népiskolás tanuló is megsejti a származás körülményeit és ebben a sejtésben a természetrajzi oktatás csak megerősíti. A végső eligazítás, a helyes magatartás megmutatása végett minden növendékünk kezébe adjuk oda Tóth Tihamér „Tiszta férfiúság” c. könyvét. Leghelyesebbnek

tartanám, ha a hittanár már az I. osztályban elolvastatná ezt a könyvet minden tanulóval, és időnként meg is beszélne velük egyes fejezeteit. A hittanár személye ezeknek a beszélgetéseknek nem csupán erkölcsi alapot, hanem vallásos színezetet is kölcsönöz, ami a probléma megítélésében igen fontos.

Bárhol vetődik is fel a kérdés, a nemi élet gondolatát a család körébe utaljuk. Értessük meg tanítványainkkal a tisztaság és megtartóztatás jelentőségét az egyén fejlődése és boldogsága szempontjából, ugyanakkor pedig mutassunk rá arra is, hogy a tisztaság isteni parancs is.

Az ösztönös jelenségek megismertetésével kapcsolatban fokozatosan az a helyes felfogás alakuljon ki tanítványainkban, hogy az ösztönök alapján véve helyes irányba terelik cselekedeteinket, úgyhogy útmutatásukat figyelembe kell venni. De hogy ez mikor, milyen mértékben és formák között történjék, azt az erkölcsi, nemzeti és társadalmi törvények szabályozzák, mert fejlődésünk természetes útján erkölcsi és társadalmi törvényektől megszabott nemzeti közösségbe emelkedtünk, amely életünk minden mozzanata tára kihat. Életfolyamatainkat ebbe a keretbe kell beleilleszteni. Ez az oka annak, hogy ma már neveltségre van szükségünk ahhoz, hogy ösztöneink útmutatásait helyes módon és cél szerint valósíthassuk meg. Az ösztönös törekvéseket összhangba kell hoznunk ki-művelt erkölcsi és szellemi valóságunk eszmei célkitűzéseivel.

Mivel az ösztönök belénk oltott törekvések, amelyek tudatunktól és akaratunktól függetlenül is kifejlődnek és érvényesülést követelnek, kérdés, hogy összhangba tudjuk-e hozni őket erkölcsi világunk követelményeivel. Elméleti és tapasztalati alapon egyaránt azt állíthatjuk, hogy igen, mert hiszen az erkölcsi törvények nem kívánják az ösztönök megsemmisítését.

Hogy az ösztönös törekvések legyőzhetők, illetve érvényesülésükben gátolhatók és megakadályozhatók, annak legjobb bizonyága korunk nagy bűne, az anyaság ösztönének kijátszása. A modern nő nem vállalja az anyaságot, mert irtózik annak alkalmi terheitől. Benne él ugyan minden nőben a vágyakozás a legboldogítóbb anyai érzések után, ezeket a természetes vágyakat azonban terhek miatt elnyomják. Szembeállítják vele azokat az örömeket, amelyeket a gyermektelenség szórakozásban, fényezésben, vagyonban, kényelemben nyújt. Mindezekhez még pótló kielégüléseket is keresnek, mint pl. ölebek, macskák tartása, rokongyermekek támogatása, karitatív tevékenység, egyesületi és társadalmi mozgalmasság stb. A táplálkozással kapcsolatban is meggyőzően igazolható, hogy az ösztönök fölött úrrá lehetünk, azaz érvényesülésüket ételelveinknek, izlésünknek, körülményeinknek megfelelően módosíthatjuk; szabályozhatjuk idő, mennyiség és mód szempontjából. A gyomorbeteg le tud mondani legkedvesebb ételéről is, de az egészséges ember is ellen tud állani a vágynak, hogy kedvelt ételéből és italából az ésszerű mennyiségén felül élvezzen. Az ész tanácsára hallgatva étkezéseink számát is korlátozni tudjuk.

Bármely ösztönünket vizsgáljuk is meg, nem találunk egyetlen egyet sem, amelyet erkölcsi és ésszerű követelményeinkkel összegegyeztetni ne tudnánk. Ennek a tapasztalatnak óriási jelentősége van, mert lényegében ezen fordul meg a nevelhetőség, az életalakítás lehetősége.

Lássuk most már milyen eszközökkel szerezhetjük meg az uralmat ösztöneink fölött.

A gyermekkorban szinte kizárólag ösztönösnek mondhatók a cselekedetek, így a táplálkozás, mozgás, játék, sírás, sőt a társas és művelődési megnyilatkozások is. A kisgyermeknek nincsenek meggyőződésen alapuló elvei, sem eszméi, amelyek cselekvéseinek irányát, mértékét és módját megszabnák. A kisgyermekkorban az erkölcsi és társadalmi követelményekkel való összhangot szoktatás, példaadás, parancsok és tilalmak útján biztosítjuk. A gyermeket engedelmességre kényszerítjük és fokozatosan hozzászoktatjuk olyan cselekvésekhez és magatartáshoz, amelyeket a társas, vallási, erkölcsi és nemzeti élet megkövetelnek. A fegyelmezett és illedelmes viselkedés, a játék és mozgásosság korlátozása, a bútorok kímélése, a játékszereken való osztozkodás mind ellentétben állnak az ösztönös törekvésekkel, mégis megszokják a gyermekek. A jól beidegződött szokások második alaptermészetté válnak, úgyannyira, hogy az ösztönök sugalmazó erejét sikeresen ellensúlyozzák. A kisgyermek szokásait rendszerint kényszerítő körülményekkel fejlesztjük ki. A népiskolában is szükség van még kényszerítésre, de itt már a meggyőzés eszközeit is nevelésünk szolgálatába állítjuk. Az első osztályban legtöbb küzdelmünk a mozgás ösztönének megrendszabályozásával van különösen városi iskolákban, amelyeknek tanulói nyugtalanabbak és fegyelmezetlenebbek, mint falusi és tanyai gyermekek. Sok olyan gyermek kerül az iskolába, akik otthon nem tanultak meg uralkodni táplálkozási ösztöneiken, ezért nem bírják kivárni a tízórai szünetet és lopva előszedegetik ennivalójukat. Következetes és szigorú szoktatással elérjük, hogy a gyermek szilárd uralmat szerez ösztönein: az órák alatt rendszeren viselkedik, tud nyugodtan ülni és hallgatni, tud várni evésre, játékra és kérdezésre. Kellő szoktatással még a félelem ösztönein is megtanul uralkodni a gyermek, úgyszintén az önérvényesítés sok társellenes ösztönzésén is (pl. hogy elsőbbségét mindenki elismerje, hogy játékban kizárólag parancsoljon, véleményét és döntését mindenki elismerje).

A szoktatást megkönnyíti az a tény, hogy ösztönös törekvéseink között nem csupán önérvényesítők vannak, hanem társas természetűek is, pl. barátság, szövetkezés, amelyek erősítése kiegyensúlyozza és szelidíti az előbbieket. Az ösztönök megfékezésére, illetve megrendszabályozására irányuló törekvésünk sikere nagy mértékben függ attól, hogy mennyire sikerül valamely ösztön ellenébe más törekvést állítanunk és azt megerősítenünk. Pl. amikor a fajfenntartás ösztöne a serdülés korában jelentkezik, nem azzal érünk el vele szemben jobb eredményt, ha meggyőzéssel, paranccsal, tiltással és fenyegetéssel a legnagyobbfokú ellenállásra igyekszünk rá-

venni tanítványainkat, hanem ha a nemi ösztönnel szemben az önérvényesítő és az önkifejtő ösztönöket erősítjük. Módot adhatunk arra tanulmányi versennyel, kiadós foglalkoztatással, átlagon felüli teljesítményekre serkentésekkel, játékkal, sporttal, kézimunkával, egyesületi élettel, ünnepélyeken való szerepeltetéssel, megbízásokkal, tisztségekkel, önképzésre buzdítással és általában az iskolaéletnek olyan rendjével, amely lehetővé teszi az ifjú mennél többoldalú foglalkoztatását, érvényesülését és erkőkifejtésének fokozását.

Szoktatással és törekvések szembeállításával nagyrészt sikerül a gyermeket úrrá tenni ösztönei fölött. Arra kell azonban gondolkodnunk, hogy a szokások mégis csak gyengébbek, mint énünk alaptörekvései és hogy az ifjúkortól kezdve a tekintély hatalma és visszatartó ereje megtörik, úgyhogy az ösztönök ekkor igen könnyen felrobbantják a társadalmi, erkölcsi és vallási gátlásokat. A tekintélyi erkölcsiség összeomlása ez, amely átmenetileg válságos lelkiállapotot idéz elő. Ekkorára olyan eszközök birtokába kell juttatnunk, amelyek segítségével maga is megvívja a harcot ösztöneivel, azaz meg kell alapoznunk az autonóm erkölcsi életre való készséget és képességet.

Az önálló erkölcsi cselekvésre és helytállásra nevelés egyik feladata a *lélek eszmei telítése*. Ez a feladat elsősorban a tanításra vár, amely megismerteti a tanulóval a követendő eszméket és ezeket az általános és hivatásbeli teendőket, a mellett pedig az elmét képessé teszi arra, hogy esetenként eldöntse, mit és hogyan kell cselekedni. Minden tantárgy szükséges ahhoz, hogy emberi hivatásunkra és az életben megvalósítandó teendőinkre ráeszméljünk s ezzel párhuzamosan megszerezzük azokat a lelki és gyakorlati készségeket, ügyességeket, amelyek a feladatok kiviteléhez szükségesek.

Az önálló cselekvésre nevelés másik feladata a *lelki és testi erők fölötti uralom megszerzése*. Ez képessé tesz bennünket arra, hogy a helyesnek felismert és megvalósíthatónak ítélt cselekedeteket végre is hajtsuk. E nélkül a készség nélkül lehetnek bármilyen helyes elveink, tudásunk szédületes mélységeket érinthet, mégsem érünk sokat, mert a komoly cselekedetekben legfeljebb a jó szándékig jutunk el. Félemberek maradunk.

Erőinknek különös összpontosítására háromféle helyzetben van szükségünk. Elsősorban akkor, ha ösztönös törekvéseinknek, vágyainknak bármely oknál fogva ellen akarunk állni. Másodsorban, ha sem törekvéstől, sem vágytól nem támogatott cselekvésre készülünk, végül ha feladataink végzése közben nehézségekbe ütközünk. Mindhárom esetben személységünk közbevetésével akarati úton hajtjuk végre a cselekvést.

Az *akarati cselekvés* lefolyását tekintve sokféle lehet. A lélektanból ismert fokozatokat, a megfontolásnak, a motivumok mérlegelésének és az elhatározásnak a mozzanatait csak a legkritkább esetben éljük végig, amikor sorsdöntő, de legalább is nagyjelentőségűnek érzett cselekedetek előtt állunk. Igen gyakoriak a rövidzárlatú cselekedetek, amelyeknél az akaratifolyamat egyes mozzanatait, főként a

megfontolás és mérlegelés elmaradnak. Az akaratí cselekvések leg-egyszerűbb formája az, amikor a mérlegelést meg sem kíséreljük, sőt nem is akarjuk, mert valakinek tekintélye sugalmazza a döntés irányát. Az életben igen gyakoriak az ilyen esetek. Igazi akarásról akkor van szó, amikor a felmerülő lehetőségek közül a legnehezebbet, legsúlyosabbat kell választanunk. A valódi akarásnak feltétele az, hogy indítékaink egymásnak ellenkező természete, cselekvéseink következményei, a választás jelen és jövő lehetőségei világosan álljanak előttünk, s az így mutatkozó akadályt az „akarom” parancsszavával győzzük le. Ez a parancsszó, a választás azonban mindig énünk valamely vágya, indítéka ellen dönt, akármelyik lehetőséghez járunk is hozzá. Az igazi akarás legszembeötlőbb jele tehát a nehézségek legyőzése, amelyek az értékesnek, a megvalósítandó célnak útjában állnak, továbbá az énes (szabad) tevékenységnek érzése, mely cselekvéseinket meghatározza. Az akarás más szempontból tekintve nem más, mint valamely értékítéletnek tudatos fenntartása más értékítéletekkel szemben (pl. ha a kötelességteljesítést értéke-sebbnek, magasabbrendűnek tartom, mint a szórakozást, ezért a kötelességteljesítés mellett döntök). Akarat és értékelés tehát szorosan összefüggnek egymással: amit választunk, az a választás pillanatában a legnagyobb értéket jelenti számunkra.

Az akaratfolyamatok természetét figyelembe véve lássuk most már, miként terelhetjük az akaratot az erkölcsi értelemben vett ember szolgálatába.

A népiskolás gyermek még nem látja világosan azokat a magasabbrendű elveket, amelyek az ember életét irányítani hivatottak; indítóokaik az alaptörekvésekben és ösztönökben gyökereznek, ezért nem várhatjuk tőle, hogy minden vonatkozásban maga állapítsa meg a helyes cselekvés elveit és módjait. Vezetésre szorul. Minél kisebb, annál inkább szükség van rá, hogy megtanuljon engedelmeskedni, azaz akaratát külső tekintélynek alárendelni. Az akarat nevelésének ez az első állomása. Amilyen mértékben nélkülözni tudja a gyermek a kívülről jövő irányítást, akaratát is oly mértékben kell saját irányító eszméinek és elveinek alárendelni. Tekintettel arra, hogy az iskoláskorban a gyermek világnézete, életfelfogása véglegesen nem alakul ki, legalább is nem szilárdul meg, a külső vezetésnek, bár csökkenő irányzattal, mindvégig meg kell maradnia. A helyes irányú cselekvések mennél jobb begyakorlása végett a gyermeket fel kell emelnünk a föltétlen engedelmesség fokára. Nem jelent ez mindenképen vak engedelmeséget, amely a cselekedet céljával és indítóokaival nem törődik. Annyit mindenesetre be kell látnunk, legalább is megéreztetnünk, hogy parancsaink, tanácsaink és tilalmaink a gyermeket szolgálják s nincs benne sem önkény, sem szeszély, sem önzés. A gyermeknek hinnie kell jószándékunkban és vezetésünk értékeiben. A szolgálai engedelmeségből ez a hit formál tudatos, készséges engedelmességet, amelyben már van önkéntes alárendelés, azaz akaratí tevékenység.

Az akarat nevelésében vannak értelmi, erőösszpontosítási és

érzelmi természetű feladatok. Az értelmi feladatok közé tartozik a *gondolkodásmód sajátos irányítása*. Egész nevelő tevékenységünkkel tudatosítanunk kell, hogy a legtöbb feladat megoldására a lehetőségek egész sora kínálkozik. Egy-egy megbízás végrehajtásában pl. alkalmazhatunk különféle módszereket, a kivitel idejét tehetjük előbbre és hátrább, megcsinálhatjuk a dolgokat lényeg és forma szerint és jól vagy rosszul is. Idegezzük be tanítványainkba, hogy mind egyéni érdekünk, mind az egyetemes követelmények azt kívánják, hogy a megoldási módok és lehetőségek közül mindig azt kell választanunk, amelyik meggyőződésünk szerint a legjobb, legcélszerűbb. Aki tudatosan nem a legjobb, legcélszerűbb megoldást vállalja, az vét önmaga ellen, de a szellem-erkölcsi törvények ellen is.

A sok lehetőség közül a legjobbat-választás gondolatát erősítjük a növendékekben, amikor pl. fogalmazásjavítási órán megállapítatjuk a leginkább odaillo szót vagy kifejezést, vagy amikor megítéltetjük tanítványaink beszédét, írását, kézimunkáját, rajzát, tudását stb, és rámutattatunk a kivitel jobb, helyesebb módjára. Az a felfogás, hogy mindenben a legjobb, legcélszerűbb megoldást kell választani, váljék a gyermekeknek vérévé, a gondolkodás irányát kényszerűen megszabó elvvé. Ezzel az ösztönös törekvések érvényesülését már meghatározott gátak közé szorítjuk.

Az akaratnevelésnek másik értelmi feladata az, hogy a *gyermeket képessé tegyünk helyzetek felismerésére, a jelenségek és dolgok szociális szempontú értékelésére, helyes ítéletek alkotására*. Ennek a képessége nélkül ugyanis nem tudják eldönteni, hogy mi a helyes, mi a legjobb, de azt sem, hogy mi a rossz. Az ítélőképesség fejlesztése tehát az akaratú élet nevelésnek egyik legfontosabb feladata. Az ítélőtevékenység különféle nevei közül az akaratú élet szempontjából legnagyobb jelentőségűek az értékítéletek, amelyekkel eldöntjük valamely cselekvés értékes vagy értéktelen voltát.

Az *értékelő tevékenység* föltételezi az értékek ismeretét. Meg kell tehát ismertetnünk mindazokat az értékeket, amelyek megvalósítására szellem-erkölcsi lényünknel fogva törekednünk kell. A népiskolás gyermek értékei között a 6—10 éves korban az élet- (biológiai), az élvezet- és hasznossági (gazdasági) értékek vannak első helyen, így pl. szabad mozgás, játék, táplálkozás, cukor, nyálkság, a szegényebb gyermekeknél főként közszükségleti cikkek, mint ruha, kenyér. Az értékesnek tartás sorrendjében a társas (barátság, játszótársak), érzéki (a szemet, fület, tapintást érdeklő dolgok), a személyi (saját tulajdon, saját személy) és esztetikai értékeknek középső hely jut. Legkevesebb a vonzó ereje a politikai és tudományos értékeknek. Kedvező szociális és művelődési viszonyok között élő gyermekekben az élet- és hasznossági értékek mellett egyre nagyobb mértékben nyomulnak előtérbe szociális, vallási és általában lelki természetű értékek (tisztá lelkiség, szeretet, önzetlenség, szellemi teljesítmények, barátság). A liceumi és tanítóképzős ifjúságban a hasznossági és életes értékek mellett a szellemi és erkölcsi értékek (tudás, igazság, önfeláldozás stb) is előtérbe nyo-

mulnak. Nekik tehát ezeket az értékeket mennél többoldalúan meg kell mutatnunk.

A magasabbrendű értékeket részben tanítással, részben átéléssel ismertetjük és szerettetjük meg. Tanítás közben a mi állásfoglalásunk és értékelő ítéleteink tárják fel tanítványaink előtt a szociális, szellemi és erkölcsi értékeket. Megszerettetésükhöz kell, hogy lekesedni tudjunk értük.

A tanításnál eredményesebb az *értékek átélése*. Egy jó könyv kézbeadásával és elolvasatásával mindennél hatásosabban megéreztetethetjük az irodalmi értékeket. Az éneklés megszerettetésével, a rend és általában a szép megismertetésével esztetikai értékeket mutatunk meg tanítványainknak. A segítség, szolgálatkészség, udvariasság, igazmondás gyakorlásával az erkölcsi cselekedetek értékeiről győzzük meg őket. A ruha, felszerelés, épület, bútor védelmével, a pénz helyes felhasználásra neveléssel a gazdasági javak megbecsülésére szoktatunk. Nevelő munkánk akkor lesz eredményes, ha tanítványaink felismerik, hogy nemcsak a pénz, a gyönyör, a föld és a ház az érték, hanem a szellem és a lélek is; a kiművelt, gondolkodó, alkotó értelem, a nemes lelkűség, az erős és kitartó akarat, a vallásos és társas erények és általában mindaz, ami az embert hivatás betöltésében segíti, végső céljainak valóra válását előmozdítja. Esméljenek rá tanítványaink, hogy a javak — legyenek azok anyagiak vagy szellem-erkölcsiek — érték szerint egy végtelen hosszú sorba állíthatók, amelynek csúcsán az örök értékek, a jóság, szentség, igazság és szépség eszméi, illetőleg ezek teljessége, az Isten áll. Az értékeknek ebben a sorrendjében minden más érték, így a nemzet, a haza, család, vallás, tudomány, művészet, erő, anyag stb. csak egy közbeeső megvalósulási fokai, állomásai és eszközei a legfőbb értéknek. Ezek ismerete nélkül nincs cselekedeteinknek szilárd mértéke és irányvonala. Nincs mihez igazodni és nem tudjuk eldönteni, hogy adott helyzetekben mi a valóban helyes, legalább is viszonylagosan jobb, mint bármely más választás.

Az értékek megismertetésének fontossága teljes mértékben rávilágít a *világnézeti nevelés* nagy jelentőségére. Az anyagi (materialista) és élvezet (hedonista) világfelfogás, amelynek értékmérője a pénz és a gyönyör, a legmagasabb értékektől fosztja meg az emberiséget s ezzel megakadályozza, hogy hivatása magaslatára emelkedjék. Az a világnézet, amely a legfőbb értékek alapjára épült, szellem-erkölcsi idealisztikus jellegű. Nekünk is ezt kell a magunkénak vallanunk. Szellem-erkölcsi világnézetünk tartalmát keresztény hitünk tanításai és magyarságunk követelményei töltik ki, úgyhogy gyakorlatilag keresztény és magyar világnézetnek mondhatjuk. Az iskolai élet minden mozzanatának és minden tantárgynak ezt a világnézetet kell tükröznie, hogy a tanítványaink megtanuljanak keresztény és magyar módra gondolkodni, és ami mindennél fontosabb: cselekedni.

A világnézeti nevelést minden tantárgynak szolgálnia kell. A vallástannak, a magyar nyelvi és irodalmi tárgyaknak, történelem-

nek, földrajznak, természeti, gazdasági és egészségi ismereteknek, számolás-mérésnek, rajznak, kézimunkának, testnevelésnek az a feladatuk, hogy ráeszméltesenek keresztény magyar mivoltunkra és képessé tegyenek ennek megfelelően élni. A tanítói hivatás mellett a kereszténység és magyarság minden tantárgynak legfőbb központi gondolata, vonatkoztatási területe és feladata legyen (világnézeti koncentráció). Így alakulnak ki azok az eszmék, amelyek tanítványainkat az életben vezetni fogják, amelyek a jelenségek értékelésekor és akaratú döntéskor a tanulót erkölcsi síkra emelik és megtartják a jónak.

A világnézeti neveléssel kapcsolatban terjedjen ki a figyelmünk arra, hogy az iskola egész élete, a tanulmányi anyag és a nevelés szelleme egészséges bizakodó felfogást alakítson ki tanítványainkban. Higgyenek a jóban, az igazságban, az élet szépségében és tanuljanak meg bízni képességeikben, erejükben. A hit, a bizakodás nagy lendítő erő az elhatározásokban; a kishitűség viszont letör; megfoszt az elhatározás és a kivétel elszántságától és határozottságától. Küszöböljünk ki tehát az iskolából mindent, ami a cselekvő erőket gúzsbaköti, ami kicsinyhitűvé, sötétenlátóvá és az étellel szemben bizalmatlanná teheti a gyermeket. Dalaink, verseink, történelmi és gazdasági tanításaink árásszák magukból a keresztény, magyar élni-akarás jogosultságát és nagyszerű lehetőségeit. Történelmünk tragikus eseményeit, népünk hibáit, gazdasági gyengéinket tárgyaljuk meg kendőzetlen szigorúsággal, de mégis úgy, hogy egyéni és nemzeti jövőnkbe vetett hitük csak tisztuljon és megerősödjék. A növendékek hibáit is úgy tegyük szóvá, hogy önbizalmukat ne romboljuk le.

Bizonyos mértékig az értelmi neveléssel kapcsolatos feladat még a rászoktatás arra, hogy elsősorban a jelenben éljünk és gondolkodjunk, csak másod- és harmadsorban a jövőben és múltban. Népünknek nemzeti hibái között találjuk azt a szokást, hogy feladatait szereti elhalasztani; hogy nagy lelkesedéssel hoz döntéseket a jövőre nézve, a jelen követelményeivel szemben viszont gyengének, akaratlanoknak mutatkozik. A tanulóifjúságra még inkább ráillenek ezek a megállapítások. Szokják meg tanítványaink, hogy minden napnak megvannak a maga feladatai, mégha egészen apró tennivalók is ezek. Saját hibáinkból egyetlen egyet sem szabad ezekből elmulasztani, még a legkisebbet sem, hiszen az élet valójában nem földrengető eseményekből áll, hanem apró kis feladatok végtelen sorából. A mindig nagy és hősi dolgokat kereső ember nem tud a jelennek élni, rendszerint elvész a jövőnek szóló tervezgetésekben. Nem azt akarjuk ezzel mondani, hogy kisszerűségekre állítsuk be tanítványainkat, hanem azt, hogy tanuljanak meg mindenkor feladataiknak élni. Az élet egészét tartásuk szem előtt s akkor apró dolgoknak is megnő a jelentőségük. Abban a hitben kell élnie minden embernek, hogy ami kötelességeinkből napról-napra reánk vár, az mind szükséges ahhoz, hogy életünk nagy művét kiépítsük. Így a kis dolgoknak is meg lesz a cselekvésre illető erejük.

Az értelmi tevékenység területéről a tisztán akaratira visz át bennünket az *akarás*. Ehhez kevés a dolgok tisztánlátása és felértékelése. Az elhatározásban olyankor is meg szoktunk inogni, amikor meg vagyunk győződve róla, hogy helyesen cselekednénk, ha úgy cselekednénk. Az elhatározásban mutatkozó gyengeség rendszerint két okra vezethető vissza. Vagy nincsenek döntő erővel fellépő indítékaink, vagy nincs erőnk szembeszállni a megszokottal, mások véleményével, vágyainkkal, ösztönös törekvéseinkkel.

Az indítékok határozatlan ereje onnan van, hogy az egyénnek nincs kialakult világnézete és értékrendszere és e miatt képtelen annak a megítélésére, hogy adott esetben mi volna a leghelyesebb teendő. Ezen a bajon csak a világnézet és határozott értékrendszer kialakításával lehet segíteni.

Az emberi cselekedetek tekintélyes része a kivitelben mutatkozó gyengeség és állhatatlanság miatt hiúsul meg vagy marad félbe. Ennek részben az erögazdálkodásban van az oka. Némely ember észszerűtlenül veti latba erőit s már akkor elfárad, mielőtt lényegi megoldást ért volna el. Nem számol azzal, hogy a dolgok maguktól is érnek, ha egyszer elindult az érési folyamat, de azzal sem törődik, hogy a jelenségek kialakulásának megvan a maga logikai és időbeli rendje, amelyet semmiféle erőlködéssel megváltoztatni nem lehet. Nagyon fontos tehát, hogy egyrészt képesek legyünk lelki és testi erőink olyan összpontosítására, amely lehetővé teszi a nagyobb erőkifejtést kívánó feladatok végrehajtását, másrészt pedig, hogy megtanuljunk erőinkkel gazdálkodni, mindig éppen akkora erőt latba vetni, amennyi a sikeres tevékenységhez szükséges. Az erőösszpontosítás és gazdálkodás az akaratnevelésnek legsajátosabb feladata.

A lelki erők összpontosítására való képesség szoros összefüggést mutat a figyelem fejlődésével, de maga a szoktatás is akaratí gyakorlással jár. A tanulás, egyhelyben ülés, fegyelmezett magatartás egyaránt akaratí tevékenységet kíván. Az iskolának tehát végtelen sok lehetősége van a gyermek akaratának fejlesztésére. A nevelést a népiskolában nem kezdhetjük igazi akaratí követelményekkel, mert erre a 6—7 éves gyermek képtelen. A figyelemmel kapcsolatban pl. arra törekszünk, hogy annak tárgya (számolás, írás, olvasás, rajzolás, éneklés stb.) iránt belső érdeklődést keltsünk, úgyhogy a figyelmi erők összpontosítása találkozzék a gyermek természetes törekvésével, megismerési vagy cselekvő vágyával. Ilyenkor igazi akaratí tevékenységről még nincs szó, hiszen nem kellett belső ellenállást legyőzni. Mégis növeljük vele az akaratí készséget, mert az erőösszpontosításban gyakorlatot szerez a gyermek. Az akaratí cselekvésre a nevelés következő fokozata az, mikor arra készítjük a gyermeket, hogy kedve ellenére is odafigyeljen a tanításra. A végső lépés ebben az irányban az, amikor tanítványaink olyan dolgokra is tudnak kitartóan figyelni, amelyek egyáltalán nem érdeklik őket, amikor tehát tisztán az „akarom” parancszavára hallgatva irányítják figyelmi erőiket valamely dologra.

A tanulók erő kifejtési gyakorlatait érzelmi indítékokkal is igyekezzünk támogatni. Nevelői tekintélyünk és hatalmunk a kényszerítés érzésével serkenti a gyermekeket figyelemre, tanulásra, otthoni feladataik elvégzésére. Ennél sokkal értékesebbek azonban azok az érzések, amelyek a nevelői szeretettől és a tanítványi ragaszkodásból, tiszteletből fakadva, adnak ösztönzést a tevékenységre. A legértékesebb érzés, amelynek birtokában a munka és általában a tevékenység szinte öncéllá válik, a *munka öröme*. Ezt igyekezzünk felébreszteni minden tantárggyal kapcsolatban. Az akaratnak hatalmas lendítő erőt adunk ezzel a tanuláshoz. A munka öröme nélkül csak a kivételesen nagy akaratú egyének tudják végrehajtani elhatározásaikat.

Az érzelmi indítás eszközei közé tartoznak az úgynevezett serkentő és kényszerítő eszközök is, mint pl. elismerés, dicséret, kiténtetés — büntetés.

Az akarat sajátos neme az *önuralom*, amely a tudatos akarásnak alkalmazása a reflexekre, a szokásszerűen lefolyó, ösztönből származó cselekvésekre és vágyakra. Az önuralom lényege szerint *gátló akarat*, amely énünket tudatosan és határozottan szembe állítja mindazokkal a vágyakkal, törekvésekkel és ösztönös megnyilvánulásokkal, amelyek érvényesülését bármely oknál fogva meg akarjuk akadályozni. A személyiség kialakítása szempontjából az önuralomnak redkivüli jelentősége van, ezért kifejlesztésére fordítsunk nagy gondot. Az önuralomban elsősorban magunk adjunk jó példát. Uralkodjunk indulatainkon és szenvedélyeinken. Mozgásban, beszédben, testtartásban is jusson kifejezésre, hogy urai vagyunk cselekedeteinknek. Tanítványaink az önuralmat azzal gyakorolhatják, hogy ellenállnak mozgási és közlési vágyuknak, táplálkozási ösztönüknek; legyőzik magukban a játékos vágyat, lemondanak nyalánkságról. A fáradtság elviselése, éhség, szomjúság, hideg és meleg tűrése (pl. kirándulás alkalmával), a bosszantás okozta indulatok megfékezése a legjobb alkalmak az önuralom gyakorlásának. Mindez történhetik kötelességszerűen és önkéntes magára vállalás formájában. Utóbbi esetben az önnevelés egyik módjával állunk szemben. Az akaratgyakorlatokat igyekezzünk szándékos és tervszerű cselekedetekké rendszeresíteni. Tanítványaink szívesen vállalják, ha sikerül meggyőznünk őket fontosságukról.

Az akarat egyes sajátosságainak, erősszpontosítás, határozottság, kitartás, önbizalom, következetesség és gyorsaság stb. kialakításával formális értékek birtokába juttatjuk a gyermeket. Ezek birtokában eredményes tevékenységre képesítjük, de akarati nevelésüket mégsem tekinthetjük vele befejezettnek. Ezek mellé olyan tartalmi értékeket kell állítanunk, amelyek az önállósult egyén akaratát állandóan az erkölcsi jó, a nemes és igaz irányában befolyásolják. Ezt a tartalmi telítést és irányjelölést főként a vallás-erkölcsi, hazafias, szociális, esztetikai és hivatásra előkészítő munkával végezzük el.

Dr. Somos Lajos

Egy új szemléltetési eszköz: a kézi pergőkép.

Nyílt kapuk döngetése a képszemléltetés fontosságáról beszélni akkor, amikor az állóképek mellett mind hangosabban kér szót, kap helyet és mind nagyobb területet foglal el a mozgókép, az oktatófilm.

Nagyon sok előadás hangzott el, még több tanulmány jelent meg és vita zajlott le a képszemléltetések különböző módjairól, amelyekből azt a megállapítást szűrhetjük le, hogy a mozgókép (pergőkép) mellett még mindig tekintélyes helyet foglal el az állókép, mint a tanítás kiváló segédeszköze. Ez a megállapítás nemcsak a mai pillanatnyi helyzetből adódik, érvényessége még beláthatatlan időkig fenn fog állani, mert addig, míg az ember lelki szerkezete a jelen kor emberéhez hasonló lesz, az állókép alapján végezhető analízis mindig méltó kiegészítője marad a mozgókép-adta szintézisnek.

A tanítási tárgykörök, egységek, vagy még kisebb, képszemléltetést igénylő részletek két fő csoportra oszthatók. Egyik csoportjába a főleg mozgóképszemléltetést, a másik csoportba pedig a főleg állóképszemléltetést igénylő tárgykörök vagy részletek tartoznak. Természetesen éles elhatárolást, beosztást nem lehet végezni, mert vannak olyan részletek, melyek egyaránt alkalmasak álló- és mozgóképszemléltetésre. Ilyenek például a tájképek, nagyobb tájegységek.

Az állóképszemléltetés alkalmával bizonyára sokszor felmerült bennünk az az érzés, hogy bár ez a tárgyegység tipikusan állóképszemléltetést kíván, mégis ez valahogyan hiányosan végezhető. Pl. egy épületet akarunk állóképről bemutatni. Belátjuk, hogy ez nem elég. Több, ugyanarról az épületről készült képre volna szükség, olyanokra, melyek más-más szemszögből, oldalról ábrázolják. Igaz, ezt mozgóképpel könnyen elérhetnénk, de a mozgókép túlságosan költséges lenne ilyen célokra. Az állóképszemléltetés tehát még tipikusan állóképszemléltetést kívánó részletek szemléltetésénél is hiányos lehet. Ez tehát az állóképszemléltetésnek kétségtelenül hátránya. Egy nagy előnye azonban nem tagadható. Az, hogy bármikor rendelkezésére áll a tanárnak, alkalmazása nincs megrendeléshez kötve, mert legrosszabb esetben is a képraktárból kell előhozni, ami csak néhány percnyi időbe kerül. És lényegesen olcsóbb is, mint a filmtekerces.

Az állóképszemléltetésnek fentemlített hátránya vezette e cikk íróját egy újabb képszemléltetési eszköz, a „kézi pergőkép” alkalmazására. Ez az általunk (dr. Bukovszky Ferenc ajánlatára) „kézi pergőkép”-nek nevezett szemléltetési eszköz, mint játékszer, már 1866-ban ismeretes volt Amerikában, hogy azonban a tanítás céljaira valahol is alkalmazták volna, arról nincs tudomásunk. A kézi pergőkép tulajdonképpen egy kis füzet, amelynek lapjaira valamely mozgásjelenségről egyenlő időközökben felvett, vagy rajzolt pillanatképek olyképen vannak rögzítve, hogy a lapoknak az ujjaink között való lepergetésekor az egymásra eső (vagy egymásról felemelkedő) pillanatképek a szemlélőben mozgás érzetét keltik. Ilyen füzeteket

egyébként játék céljára ma is készítenek, pl. németországi eredetűeket katonáink is hoztak haza a frontról.

A kézi pergőkép igen alkalmas kiegészítője az eddig ismeretes álló- és mozgóképszemléltetésnek. Sőt — igen nagyszámú esetben — egyesenes hézagpótló szerepe van, mint alább erről részletesebben szólunk.

A kézi pergőképpel végzett kísérleteink azt az érdekes lélektani jelenséget mutatják, hogy mozgás érzete nemcsak akkor keletkezhet bennünk, ha az egymástól kevéssé különböző pillanatképek oly gyorsan következnek egymásután, mint pl. a közismert mozgóképszínházakban, vagy az oktatófilm-gépben, tehát mp-ként 15-20-25-ször, hanem sokkal kevesebb képváltásnál is. Így pl. 4-5 képváltás már mozgás érzetét kelti. Itt már nem a szemben keletkező utókép játszik szerepet, hanem nyilván az agyban lejátszódó lelki folyamatról van szó.

Másik érdekes és előnyös jelenség az, hogy e lassú képváltással járó képvibrálás nem fárasztja úgy a szemet, mint az elsötétített mozgóképszínházban a lassú képváltás. Ott valószínűleg a teljes elsötétedéssel és világossággal járó tekintélyes fényerőingadozás fárasztja a szemet, ha ez kb. 1/10 mp-nél hosszabb ideig történik. A kézi pergőképnél ilyen fényerőingadozás nincs, tehát a szem sem fárad ki. Maga a képvibrálás — tapasztalat szerint — mivel általában rövid ideig is tart, nem fárasztó.

A kézi pergőkép tehát mozgást varázsol a szemlélő szeme elé anélkül, hogy bonyolult mechanikai szerkezetre és fényvetítésre volna szükség. A füzetlapok és így a pillanatképek száma fenti jelenségek miatt igen kicsiny lehet, általában 15-40 körül ingadozik, ennél nagyobb lapszámra a legtöbb esetben nincs szükség.

Ezek előrebocsátása után vizsgáljuk meg a kézi pergőkép helyét a képszemléltetések között, mik az előnyei, hátrányai, milyen tanítási részletek szemléltetésére alkalmas.

A kézi pergőkép mozgóképkeltési módja szerint az állókép és mozgókép között van, mintegy átmenet a kettő között. Átmenet, mert pergetve mozgás érzetét kelti, de mivel bármely lapnál meg is állhat a pergető kéz, tökéletes állókép-szemléltetés is lehetséges. Sőt, adott esetben visszafelé is pergethető, ami a mozgással szemléltethető tanítási részlet tökéletesebb megismerését teszi lehetővé.

Mint mozgást előállító „szerkezet”, bizonyos szempontból, főként áll a vetítőgéppel előállított mozgóképnek. A közönséges mozgókép (pergőkép) ugyanis tömegszemléltetést végez és nincs tekintettel az egyéni különbségekre. A film pergése alatt egyformán, egyenlő gyorsan kell felfogniok, megérteniök a legjobbaknak, de a leggyengébbeknek is, mert a gép nem vár. Ezzel szemben pl. osztályszemléltetésnél minden tanuló — kezében egy-egy kézi pergőképpel — a saját egyéniségének, saját egyéni felfogóképességének megfelelő módon, ütemben és ideig pergeti le a füzetet, míg csak tökéletesen meg nem érti a mozgásjelenséggel értelmezett tanítási részletet. Ez egyik kétségtelen előnye. Másik előnye ugyanaz, mint az

állóképé, hogy ugyanis olcsó, mindenki által beszerezhető (egy-egy füzet ára az 1943 évi tavaszi árak figyelembevételével 50—70 fillér), így a tanárnak és tanulónak bármikor rendelkezésére áll.

Természetesen a versenyt nem veheti fel a közönséges mozgóképpel. De hiszen a kettőt össze sem lehet hasonlítani, mert más az egyik munkaterülete és más a másiké. A közönséges pergőkép nagyobb tanítási egységek, főleg összefoglalások, stb. feldolgozására célszerű, míg a kézi pergőkép rövid, mozgással szemléltethető, értelmezhető, világosabbá tehető jelenségek, mozzanatok, törvényszerűségek, eljárások megismertetésére való. És ezzel mintegy kiegészítője és nem versenytársa a közönséges pergőképnek. Kiegészítő, mert a tanítási anyagban nagyon sok olyan részlet, kisebb egység van, amelyről nem érdemes filmet készíteni, különösen a film nagy befektetést igénylő volta miatt is. Ezek azok a tanítási részletek, melyek kézi pergőképre várnak. És hisszük, hogy ezekből mind több és több kézi pergőképre fel is lesz dolgozva.

A kézi pergőképpel való feldolgozásra minden tantárgy keretében bőven találunk anyagot. És mindig több- és többre bukkanunk, minél gondosabban vizsgáljuk át az évi anyagot. Kezdve a hittantól egészen az ilyen szempontból legtávolabb eső nyelvi tárgyakig. Az alábbiakban minden válogatás nélkül említünk fel a feldolgozásra váró sok tananyagrészlet közül egy-kettőt. Hittan: Mely helyeken fordult meg Jézus? stb.; magyar: egyenes és fordított szórend, Petőfi bolyongásai, stb.; történelem: a mohácsi csata, honfoglalás, stb.; német ny: szótanulás, név és tárgy képenek összekapcsolásával; földrajz: a hegyek keletkezése, a naprendszer, stb.; növénytan: a gomba növése, rügyfakadás, a sejt osztódása, stb.; egészségtan: a szív működése, stb.; vegytan: kristályrendszerek, az atomok kapcsolódása, cserebomlás, stb.; rajz: a távlat, iránypont, stb.; testgyakorlás: különféle nehezebb gyakorlatok, stb.

Szándékosan maradtak legutoljára a természettan és mennyiségtan, mint olyan tárgyak, melyek az oktatófilmnek mostoha gyermekei. A kettő közül is különösen a mennyiségtan az, amelynek talán a legkevesebb filmje lehet. Tehát a kézi pergőképre különösen e két tárgy keretében vár nagy szerep, már csak azért is, mert e tárgyakban található sok olyan kisebb tanítási részlet, melyről filmet a költségek miatt valószínűleg belátható időn belül nem készítenek.

A természettan köréből kézi pergőképre kívánczó részletek száma jóval felül van az ötvenen, ez a szám azonban a különböző iskolatípusok szerint lényegesen változhat. E részletek közül e helyütt csak néhányat említünk fel példaképpen: Fénytörés. A szem alkalmazkodóképessége. A vektor fogalma. A gyorsuló mozgás. Hajítások. Rezgőmozgás. Szivattyús kutak. Hangtalálkozás. A fonográf. A gőzgép. A robbanó motor. A rádiócső működése. A telefon. A villanymotor. A váltakozó áram, stb. stb.

A mennyiségtan köréből ugyancsak 20—30-ra rúg a kézi pergőképpel feldolgozandó tananyagrészletek száma. Csak néhányat említünk fel ezek közül is: Egyenes, fordított arányosság. Pythagoras-

tétele. Szögek a körben. A kör területe. Szögfüggvények. Cavalieri elv. Területszámítás. Köbtartalomszámítás. A differenciálhányados fogalma. Integrálszámítás. stb. stb.

Végezetül nézzük meg, milyen lehet egy olyan tanítási óra lefolyása, melyen kézi pergőképet használunk. Vegyünk példaképen egy természettani órát, amelyen a robbanómotorról tanulnak.

Első esetben feltételezzük, hogy az iskola annyi kézi pergőképet szerzett be egy-egy sorozatból, ahány tanuló van egy osztályban. (Vagy esetleg fele annyit, így két-két tanulóra jut egy-egy kézi pergőkép.) Ekkor a természettani szertárban külön dobozokban fekszenek egy-egy sorozat füzetei. A tanár az óra elején kihozatja a szertárból azt a dobozt, amelyben a robbanómotor működését szemléltető kézi pergőképek vannak és amikor a robbanómotor működésének magyarázatához ér, egyik növendékével kiosztatja a füzeteket. Ez alig 1—2 percet kíván. Ez alatt az idő alatt a tanár a szerkezeti rajzot a füzet alapján felvázolja a táblára. És most, a működés eddigi részletes és mindamellett nehezen érthető magyarázata helyett a tanár csak röviden hívja fel a tanulók figyelmét az egyes alkatrészek szerepére, magának a működésnek a megértése a tanulók által lepergetett kézi pergőkép segítségével történik. Így sokkal rövidebb idő alatt alaposabban megértik a kérdéses tananyagrészetet. Talán említeni sem kell, hogy pl. a robbanómotor (és a hasonló szerkezetet ábrázoló) füzet többet mond a szemlélőnek, mint a gyári, mozgó alkatrészeket tartalmazó modell. Mert a kézi pergőkép a beszívott gázkeveréket is mutatja, a gyújtást, az elégetést, az elégett gázkeverék kifújását, stb, míg a modellen mindez érthető okokból hiányzik.

Abban az esetben, ha a tanulók maguk is megvásárolják az egyes kézi pergőkép-füzeteket, a fent említett tanítási órában csak annyi változás lesz, hogy egyes tanulók már előre ismerik a füzet-ábrázolta mozgásjelenséget, mert egész bizonyos, hogy a vásárlás után érdeklődésből annyszor lepergetik, hogy akaratlanul is, szinte játékszerűen megértik azt. Az ilyen, magántanulásszerű megértést még az is elősegíti, hogy minden kézi pergőkép utolsó lapjai tartalmazzák az ábrázolt jelenség rövid magyarázatát.

Természetesen a kézi pergőképnek az egyes tantárgyak keretében való alkalmazására a példaképen vázolt tanítási óra lefolyása az illető szaktanár egyéni felfogása és megítélése szerint módosulhat, úgy, ahogy azt legmegfelelőbbnek találja.

Cikkirő kísérleteket végzett osztályában (tanítóképző IV. o) a kézi pergőképpel való tanítással és azt tapasztalta, hogy ilyen taneszközzel rövidebb idő alatt tökéletesebben elsajátították a tanulók a kérdéses ismereteket, mint anélkül. De hiszen ezt ma már, amikor a filmoktatás általánosan bevonult az iskolába, nem is kell bizonyítani, nyilvánvaló, hogy a mozgó kép többet mond, mint az álló.

Befejezésül megemlítjük, hogy a kézi pergőképpel való tanítások szélesebb körben való bevezetése végett a mennyiségtan és természettan köréből kézi pergőképsorozatokat fogunk kiadni. A

mennyiség-taniakat dr. Bukovszky Ferenc közégi leánygimnáziumi tanár, a természettaniakat pedig e cikk írója bocsátja ki. Legelőször minden közép- és középfokú iskola által felhasználható füzetek kerülnek kiadásra.

Egyben megragadjuk az alkalmat, hogy a más szakos kartársak szíves figyelmét is felhívjuk a kézi pergőképpel való tanításokra, és egyúttal azt a reményünket fejezzük ki, hogy más tantárgyak keretében is lesz vállalkozó kedvű kartárs, aki kézi pergőképre alkalmas tananyag-részletek kiválogatásával és feldolgozásával hozzájárul a magyar nevelésügy előbbreviteléhez.

Jeges Károly.

AKIK ELMENTEK.

Tabódy Ida.

Váratlanul becsapódott az élet kapuja az ő örökké tevékeny, sokféle munkában fáradozó alakja mögött. Halála elsősorban a cin-kota m. kir. áll. tanítónőképzőt érintette, mellyel nyugalombavonulása óta is eleven kapcsolatot tartott fenn. Úgy érezték volt munkatársai, mintha az intézet szervezetének egy élő tagját vágták volna le. Az intézeten kívül is számtalan egyesület, család, növendék, jóbarát fájdalmasan gyászolta annak az erős szálnak hirtelen megszakadását, amely őket hozzá fűzte.

Tabódy Ida egyéniségében a régi magyar nagyasszonyok hagyományait, életbeállítását hozta magával. Ósrégi magyar nemesi családból származott. Büszke volt erre, de még inkább érezte az avval járó kötelességeket. Mint alispán leánya, már egész fiatalon benne élt a vármegyei élet mozgalmasságában és magába szívta a magyarságért való szüntelenül tevékeny élet példáját és ösztönzéseit. Az ő fiatalkorában a nők számára még csak a pedagógia lehetett munkaterület. Tabódy Ida tehát a magával hozott erőket először itt értékesítette. 1905-től volt a pozsonyi áll. tanítónőképző-intézet tanára. A magával hozott hagyományos törekvések szerencsésen találtak az intézet akkori igazgatója, Wollmann Elma nevelési szellemének értékes vonásaival: meleg szív, kemény kéz, jellemes magyar tanítónők nevelése — ez lett közös céljuk. 1914-ben vette át az intézet vezetését és 5 évig működött a tanítónőképző élén Pozsonyban. Ez a város történelmi hagyományával, nemes életformáival egészen magához kötötte. Későbbi nevelési munkájának szellemét is innen táplálta, róla nevezte el. A cseh megszállás idején gerinces, bátor magyarsággal tartotta ott össze az intézetet, ameddig lehetett. Az összeomlás zűrzavaros éveiben, bár el volt szakítva az anyaországtól és semmi biztatást nem kapott, világosan látta, hogy meg kell mentenie intézetét. 1919 októberében a tanári karral és a növendékek egy csoportjával hajóra

szállt. Minden anyagi javától megfosztva csak az intézet szellemét, erkölcsi értékeit hozta át, hogy azt Cinkotán újra megalapítsa és felvirágoztassa.

Cinkotán az első évek a létért, a megélhetésért való küzdelemben telnek el. De ő megtalálja az intézet számára a kapcsolatokat és jóbarátokat a községtől kezdve az ország vezetőrétegéig, megjelöli az új feladatokat, berendezi az új otthont úgy, hogy abban minden a lélekben soha föl nem adott régre, Pozsonyra emlékeztessen. Munkájának lelki rugója a magyarság föltámadásába vetett rendületlen hit és az érte való felelős munka volt; ezzel szinte sugalmazta munkatársait és tanítványait. A tanítóképzés és nőnevelés szempontjait Cinkotán három alapvető gondolattal termékenyítette meg: a falu szeretetével, a szociális munkával és a meleg, szép otthonépítés és berendezés gondolatával. Néhány év múlva már mutatkozott a meggazdagodott szellem hatása növendékeinek falusi, tanyai iskolákban végzett apostoli munkájában.

Az intézet létének és hivatásos munkájának biztosítása után széleskörű társadalmi tevékenységben foglalkoztatta szenvedélyes tervező, építő hajlamait, kitűnő emberismeretét. Legkedvesebb intézménye a tőle Pozsonyból átmentett és Pécelen letelepített Árpádházi Szent Erzsébet Gyermek Otthon volt, legkedvesebb nevelési ügye a tanítóképzésen kívül a művelt családok leányainak gyakorlati, főleg gazdasági kiképzése. Szerette és tanácsaival segítette majdnem valamennyi azóta létesült és életrevalónak bizonyult ilyen irányú iskolát. Kitűnő gazdasági érzékével, áttekintésével és előrelátásával több válságba jutott intézményt mentett meg.

Élete és munkája nagy eredményeinek titkát gyakorlati érzéken kívül magában egyéniségében találjuk meg. Lényéből emberi melegség, törhetetlen kedély, biztató erő áradt. Művésze volt a segítségnek, az emberi kapcsolatok fenntartásának — szinte korlátlan befogadó képességével. Sokszor nyúlt mélyre árva növendékei sorsába, szerzett állást, anyagi segítséget, hogy megmentse egy-egy tanítványa széteséssel fenyegetett otthonát.

Temetése nemcsak a részvét méreteiben, hanem az életéből levont tanulságok értéke szempontjából is méltó volt hozzá. Budapesten a Kerepesi-uti temetőben szentelték be. A gyászolók legnagyobb része kizarándokolt a cinkotai temetésre is. Itt kívánt pihenni, a kedves cinkotai földben és községben, amely számkivetése idején otthon adott neki és szeretett intézetének és amelynek díszpolgára is volt. A templomban volt fölgravatolva, munkájának forrása a hit volt, koporsója előtt tanítójelöltek, árvák, apró falusi gyermekek százai haladtak, — a magyar jövő. Amikor levítették súlyos koporsóját a kriptába, barátai, munkatársai megvárták a befalazást is, olyan nehéz volt tőle valóban búcsút venni. Sírját elborította a családi, hivatalos és baráti koszorúk tömege és apró csokrok, virágüzenetek az ébredő magyar föld legkülönbözőbb tájairól és azoktól a szerető tanítványoktól, akik maguk nem jöhettek el. Az intézethez számtalan részvétávirat és levél érke-

zett. Valamennyi azt bizonyítja, hogy egyszerű emléknél több az, amit tanítványai lelkében hagyott: egész életükre, hivatásos munkájukra ható erőforrás és példa volt.

Medgyesi Marida.

EGYESÜLETI ÉLET.

Együttes elnökségi és választmányi ülés. — Jegyzőkönyv a T. I. T. O. Egyesületének 1943. március 22-én a Ranolder-intézetben megtartott együttes elnökségi és választmányi üléséről.

Jelen vannak dr. *Padányi-Frank* Antal elnöklete alatt: *Várad* József, *Mesterházy* Jenő, *B. Braun* Angéla, *Emmert* P. Klotild, *Ferenczi* István, dr. *Hortobágyi* Tibor, *Tanai* Antal, dr. *Lux* Gyula, dr. *Csada* Imre, *Frigyes* Béla, *Medgyesi* Zsófia, *Sebestyén* Erzsébet, dr. *Jelitainé* dr. *Lajos* Mária, *Bognár* Gyula, *Pócza* József, *Haitsch* Ella és dr. *Förhécz* József.

1. Az elnök üdvözli az elnökség és a választmány megjelent tagjait és az ülést megnyitja. Közli, hogy mivel az elnökségi és választmányi ülés tárgysorozata ugyanaz, azért felesleges két külön gyűlést tartása, hanem összevont ülést tart az elnökség és a választmány. — Tudomásul szolgál.

2. Az elnök jelenti, hogy *Vargháné Erdélyi* Olga titkári tisztségéről lemondott. Az elnök köszönetet mond eddigi működéséért s jelenti, hogy a titkári teendők végzésére *Tanai* Antal igazgatót kérte fel, aki azt az ügy érdekében készséggel elvállalta. — Tudomásul szolgál. Az Elnökség *Tanai* Antalt megerősíti titkári tisztségében.

3. Az elnök jelenti, hogy január 9-én a T. I. T. O. E. nevében az Elnökség üdvözölte a vallás- és közoktatásügyi miniszter urat, mint a magyar nemzetnevelés legfőbb irányítóját. Felajánlottuk nagyvonalú céljaihoz szolgálatainkat. Ismertettük a tanítóképzőintézeti tanárság törekvéseit, majd anyagi és erkölcsi szempontból való helyesebb értékelésünket kértük. — Tudomásul szolgál.

4. Az elnök jelenti: annak jelzésére, hogy a tanítóképzés időszerű és örök kérdéseivel állandóan foglalkozunk, hogy munkánkat határozott tervszerűség jellemzi, s hogy a tanítóképző akadémia számára biztos alapot akarunk építeni, elhatároztuk, hogy *Tanítóképző Tanárok Könyvtára* címen könyvsorozatot indítunk meg. Ennek I. kötete már megjelent. Címe *Eszményi gyakorlatiasság a tanítóképzésben*. Külső szempontból is jól sikerült munka. A II. kötet majd a háború után jelenik meg. Az I. kötet sajtó alá rendezését *Molnár* Oszkár tanügyi főtanácsos és *Arpássy* Gyula ttóképzőint. igazgató végezték. Javasolja, hogy munkájukért 50—50 P tiszteletdíjban részesüljenek. — Az Elnökség és a választmány tudomásul veszi az elnök jelentését, javaslatát elfogadja.

5. Az elnök jelenti: Egyesületünk annak idején elhatározta, hogy megboldogult elnökének, *Quint* Józsefnek, a tanítóképzés egyik legkiválóbb képviselőjének, a korszakalkotó 1925-ös népiskolai tanterv megindítójának írásait kiadja. A kiadás anyagi részének fedezésére közös hangversenyek rendezéséből 1600 P-t kaptunk. Ez az összeg a kamatokkal és egy ismeretlen jótévő 100 P-ös adományával 2007.30 P-re növekedett. Egyesületi határozat értelmében megboldogult elnökünk írásainak összegyűjtésére és kiadására kerülő mű szerkesztésére az özvegyet kérte fel, aki ezt a mun-

kát rendkívüli írói készséggel, nagy lelkesedéssel meg is oldotta. I. kötete már megjelent. Az özvegy ebben a munkában nemcsak mint szerkesztő, hanem mint kiváló író is mutatkozott be. Minthogy a 4 kötetes mű több mint 10.000 P-be kerül, az özvegy a 2007.30 P-n felüli részt a sajátjából pótolja. A mű mindig hirdetni fogja, hogy a tanítóképzésnek és a népiskolának ilyen kiváló képviselője volt. Az elnök innen is kéri az egyes intézetek igazgatóit, hogy ezt az értékes, nagy munkát karolják fel. (Megrendelések: *Quint* Józsefné, Budapest, XII., Bőszörményi-út 6.) — Tudomásul szolgál.

6. Az elnök jelenti, hogy a múlt évi közgyűlés elhatározta, hogy a f. évi közgyűlés Győrött lesz, mégpedig a múlt évi dec. választmányi ülés határozata értelmében május 8-án. A rendezésre dr. *Förhécz* József győri kir. kat. tanítóképző-intézeti igazgatót kérte fel, aki a rendezés munkáját nagy lelkesedéssel végzi. A közgyűlésnek 3 előadója lesz: *Schler* M. Kunigunda, a győri Szent Orsolya-rendi r. k. líceum és tanítónőképző-intézet igazgatója, *Girtler* Mária, a győri m. kir. áll. liceum és tanítónőképző-intézet igazgatója és *Schleich* Lajos dr., a győri kir. kat. liceum és tanítóképző-intézet tanára. A három előadó a következő közös tárgyat dolgozza fel: *A győri tanító(nő)képző-intézetek szerepe a város történetében*. Ezzel a tárggyal kapcsolatban dr. *Förhécz* József jelenti, hogy a város polgármestere rendelkezésre bocsátja a megfelelő termet. A közös ebéd a Katolikus Körben lesz. Kirándulást is tervez Pannonhalmára. A győri autóbuszvállalat tulajdonosa hajlandó erre a célra 2 autóbust rendelkezésre bocsátani, de ehhez a Kereskedelemügyi Minisztérium engedélye is szükséges. Ha a közgyűlésen résztvevők közül valaki 1—2 napot Győrött akar tölteni, az valamelyik intézetben szállást és a hivatalosan megszabott összegért ellátást kaphat. — Tudomásul szolgál. A választmány megbizta *Tanai* Antal titkárt a Kereskedelemügyi Minisztérium engedélyének kieszközlésével.

7. Az elnök többek kérésére azt javasolja, hogy a jövő évi közgyűlést a háborús helyzetre való tekintettel Budapesten tartjuk, mert a főváros ebből a szempontból jobban megközelíthető, mint más vidéki város. Az ország különböző vidékeinek megismerése végett jó volna ugyan, ha a közgyűléseket vidéki városokban tarthatnók, de a mostani körülmények miatt célszerűbb, ha Budapesten tartjuk. — Az Elnökség és a választmány ilyen értelemben határoz.

8. A főtítkár jelenti, hogy *Kiss* Zsigmond székelykeresztúri és dr. *Sebestyén* János kőszegi áll. tanítóképző-intézeti tanár az Egyesület tagjai közé való felvételüket kérték. — Tudomásul szolgál. A felvétel megtörtént.

9. A főtítkár jelenti, hogy a M. A. T. E. Sz. érintkezésbe lépett az Országos Tanügyi Szervezetek Központi Előkészítő Bizottságával, melynek elnöke dr. *Szabó* Gusztáv műegyetemi tanár, országgyűlési képviselő lett. Egyesületünk elnökének megbízásából a főtítkár résztvevett az említett Bizottság március 16-án tartott alakuló értekezletén, amelyen felszólították, hogy az Egyesület részéről nevezzen meg valakit, aki az előadói tisztet betöltené. A főtítkár erre kijelentette, hogy az Egyesület részéről ezt a tisztséget vállalja. — Tudomásul szolgál.

10. A főtítkár jelenti, hogy a múlt évi december havi választmányi ülés határozata alapján köszönő levelet írt néhai *Neményi* Imre államtitkár özvegyének azért a nemeslelkű tettéért, mellyel férjének könyvtárát Egyesületünknek adományozta. Az Egyesület a könyvtárgyarapító adománynak az elhelyezéséről és elnevezéséről véglegesen még nem intézkedhetik, gondoskodik azonban arról, hogy boldogult *Neményi* Imrének, a magyar taní-

töképzés újjászervezőjének a hozzánk kerülő könyveiről mindenki tudja, hogy azok nagyrabecsült tiszteleti tagunknak a hagyományából erednek. — Tudomásul szolgál.

11. A főtítkár jelenti: bizalmasan tudomására jutott, hogy a középiskolai tanárok memorandumot adnak be a közokt. miniszterhez, melyben kéri, hogy a tanárok 10%-a jusson be az V. fizetési osztályba és a várakozási idő az alsóbb osztályokban 9 év helyett 6 év legyen. Fontosnak tartja tehát, hogy a tanítóképzőintézeti tanárság is újból kifejezést adjon hasonló kívánságainak. — Tudomásul szolgál. Az elnök közli, hogy az Egyesületünk memorandumában már szerepel a várakozási idő csökkentése és az V. fizetési osztálynak a tanárok részére való megnyitása, de azért helyesnek tartja, ha mindezt alkalmilag újból kérjük. Ezért felkéri a főtítkárt, hogy továbbra is kísérje figyelemmel ezt a kérdést és amikor időszerűnek látja, készítsen újabb emlékiratot.

12. A főtítkár örömmel jelenti, hogy a tisztikar több tagja magas és jól megérdemelt kitüntetésben és előléptetésben részesült. Indítványára az Elnökség szívesen üdvözli kitüntetésük, illetve előléptetésük alkalmából *Molnár Oszkár* tanügyi főtanácsost, szerkesztőnk, aki kormányzói elismerést kapott, *Váradi József* fővárosi alelnökünket, aki tanügyi főtanácsosi címet kapott és *Frigyes Béla* pénztárost, aki a VI. fizetési osztályba lépett elő.

13. A pénztáros jelenti, hogy az Egyesület pénztárának helyzete kedvezőtlen. Ennek oka az, hogy sokan nem fizetik tagsági díjaikat. Az elnök kéri a pénztárost, intézzen mindegyik tartozóhoz felszólítást, s ha ennek nem lenne eredménye, akkor forduljon az igazgatókhoz. A következő decemberi választmányi ülésen pedig majd határozunk abban a kérdésben, hogy kit kell a tagok sorából törölnünk.

Több tárgy nem volt, az elnök az ülést bezárta. K. m. f. Dr. *Padányi-Frank Antal* s. k. elnök. *Tanai Antal* s. k. titkár.

Márciusi tagértekezlet. — *Jegyzőkönyv* a T. I. T. O. Egyesületének 1943. március 22-én a Ranolder-intézetben megtartott tagértekezletéről.

Jelen vannak dr. *Padányi-Frank Antal* elnöklete alatt *B. Braun Angéla*, *Mesterházy Jenő*, dr. *Koltai István*, *Szabó Béla*, dr. *Hortobágyi Tibor*, *Tanai Antal*, *Bognár Gyula*, *Pócza József*, *Emmert P. Klotild*, *Petrovay Ilona*, *Csaják M. Lujza*, *Kövári M. Domitia*, *Farkas Mária*, dr. *Lux Gyula*, dr. *Förhécz József*, *M. Szabados Franciska*, *M. Varga Edit*, *Mátrai M. Benigna*, *Medgyesi Zsófia*, *M. Németh M. Margit*, *M. Barczen M. Júlia*, *Ferenczi M. Adalberta*, *Frigyes Béla*, *Lányi Anna*, dr. *Uherkovich Gábor*, *Császik Gizella*, *Nagy Kornélia*, *Szarvák Karitás*, *Adám Amanda*, *Csorda Romana*, *Forrai M. Gregoria*, *Raffaelli R. Rafaela*, *Wilsch Ludovika* és *Ferenczi István*.

1. Az elnök üdvözli a megjelenteket, különösen a vidékieket, akik költséget és fáradságot nem ismerve jöttek el a tagértekezletre. Az ülést megnyitja és felkéri dr. *Hortobágyi Tibor* tagtársat előadásának megtartására.

2. Az előadás tárgya: *A természetrajz tanításáról, különös tekintettel a leánytanulókra.*

3. Az előadáshoz hozzászóltak: dr. *Uherkovich Gábor* hangsúlyozta, hogy a tanítóképzőintézeti tanárság más iskolák tanárainál jóval többet foglalkozik tanítástani és módszertani kérdésekkel. Különösen érvényes ez a megállapítás a természetrajzzal kapcsolatban. A cselekedtető, munkál-tató természetrajzi oktatásnak kiváló művelői *Wagner János*, *Vángel Jenő*, *Greguss Pál*, akiknek nyomdokain haladnak a fiatalabbak közül *Jeges Sán-*

dor, Szemes Gábor és az előadó is. Előadásának legnagyobb értéke az a megállapítás, hogy a biológia tanítása alkalmával más útát kell követni a leányok tanításában, mint a fiúkban, mert e tekintetben alapvető különbségek vannak a kétneműbeli ifjúság között. Az előadó ezt a tanulást konkrét vizsgálatok alapján állapította meg, s így ez a tanulás fordulópontot jelent a biológia, a természetrajz tanításában. Ezeknek a vizsgálatoknak eredményeként szükség van a Tanterv megfelelő módosítására is.

Farkas Mária szerint akik, mint ő is, leányiskolában tanítják a természetrajzot, bizonyára gyakran érezték, hogy milyen nehéz ez a tantárgy iránt a leányok érdeklődését felkelteni. Ehhez járul még az is, hogy a természetrajz tanára maga is nő, akire szintén érvényesek az ebből a tényből adódó bizonyos lélektani igazságok. A leányiskolák természetrajz-tanárainak tehát jóval több nehézséggel kell megküzdeniök e tantárgy tanításával kapcsolatban, mint a fiúintézetek férfitanárainak. Örül annak, hogy az előadó is rámutatott ezekre a nehézségekre. Őszintén bevallja, hogy már többször érezte, hogy mennyire elmaradt e tantárgy fejlődésétől. Ezért nagyon kívánatos volna, hogy a tanár néha tanulmányi szabadságot kapjon az elmaradás megfelelő módon való pótlása végett. Természetesen a mostani háborús viszonyok között erre nem kerülhet sor, a békében azonban ezt meg kellene valósítani.

Dr. Padányi-Frank Antal elnök nagyon örül annak, hogy dr. Hortobágyi Tibor vállalkozott erre az előadásra. Azokat a vizsgálatokat, amelyeket ő végzett, terepfelvételnek lehet tekinteni arra nézve, mit tudnak növendéceink. Jó volna ezt a többi tantárggyal, valamint nevelési szempontból a tanuló erkölcsi állapotával kapcsolatban is megtenni. A XII. ker.-i áll. tanítóképző-intézetben ilyeneket Mesterházy tagtársunk szokott végezni a történelem keretében. Évről-évre megállapítja például ő is, hogy a vezetése alatt álló intézetbe lépő I. éves növendékek fegyelmezettsége igen siralmas. A polgári iskola, vagy a gimnázium négy osztályának elvégzése után komolyabb fegyelmezettséggel kellene bírniok. A tanítóképzői tanárság fáradtságos, értékes munkát végez, amíg ezekből a tanulókból hivatásukat szerető, komoly valláserkölcsei jellemű, hazafias tanítókat nevel! Dr. Uherkovich Gábor hozzászólásával kapcsolatban az általa említett névsort kiegészíti Jaloveczky Péter nevével, akire, mint a cselekedtető természetrajzi oktatás kiváló művelőjére, valóban büszke lehet a tanítóképzőintézeti tanárság. Farkas Máriának a tanárok tanulmányi szabadságára vonatkozó javaslatát helyesli, de szintén csak a háború után tartja megvalósíthatónak.

4. Dr. Hortobágyi Tibor előadó köszöni a jó véleményeket. Az előadásában említett kísérleti vizsgálatoknak ötletét dr. Uherkovich Gábornak köszöni, akinek doktori értekezését tanulmányozva jutott arra a gondolatra, hogy mint a cinkotai intézet tanára, a leányok tanításával kapcsolatban végezzen olyan vizsgálatokat, amilyeneket dr. Uherkovich a fiúkkal kapcsolatban említ. Így akart az előadó kísérletekkel is meggyőződni a leányiskolákban egyébként szerzett tapasztalatairól és így akarta ezeket a tapasztalatokat megerősíteni. Az elnöknek azzal a gondolatával kapcsolatban, hogy jó volna, ha mindegyik tantárgy szaktanára a tanév elején meggyőződne a tanulók tudásáról és élményeiről, közli, hogy erről a kérdéstről a cinkotai intézetben 1941-ben az egyik módszeres értekezleten előadást tartott és ennek megfelelően a tanári testület még abban a tanévben meg is valósította a gondolatot.

5. Az előadónak előbb említett közlése alapján dr. Padányi-Frank Antal elnök felkéri Medgyesi Zsófiát, a cinkotai intézet igazgatóját, hogy

e gondolat megvalósításáról tanári testületének ezzel kapcsolatos tapasztalatairól Egyesületünk egyik tagértekezletén előadás keretében számoljon be. *Medgyesi Zsófia* a felkérésnek majd eleget tesz.

K. m. f. Dr. *Padányi-Frank* Antal s. k. elnök. *Tanai* Antal s. k. titkár.

Áprilisi tagértekezlet. — Jegyzőkönyv a T. I. T. O. Egyesületének 1943. április 12-én a Salvator-intézetben megtartott tagértekezletéről.

Jelen vannak dr. *Padányi-Frank* Antal elnöklete alatt: *Mesterházy* Jenő, *Várad* József, *Horváth* B. Kristóf, *Tanai* Antal, *Szomborné* Szántó Lenke, *Tarnai* M. Miriam, *Szabó* M. Hilda, *Szabó* M. Anita, *M. Barczen* M. Júlia, *M. Veszelovszky* M. Erzsébet, *Réz* Leonida, *L'Auné* Emma Mária, *Windsauer* Gizella, *Kálmán* Regina, *M. Varga* Editha, *S. Schmitz* Catharina, *Soós* Marcellina, *Eibenstein* Edina, *M. Poetsch* Hilária, *S. Kűhár* Klotild, *Burics* Virgília, *Gerencsér* Istvánné, *Szövényi-Lux* Magda, *Kromek* Adelma, *Frigyes* Béla, *Kemenes* József, *Baranyai* József, *Szabó* Béla és *Gyurjács* András.

1. Az elnök üdvözlí a megjelenteket. Megnyitja az ülést, és felkéri *Horváth* B. Kristóf tagtársat előadásának megtartására.

2. Az előadás tárgya *De La Salle* Szent János reflexiói és azok pedagógiai jelentősége.

3. Az előadáshoz hozzászóltak: *Tanai* Antal örömmel hallgatta az értékes előadást, mellyel kapcsolatban a nevelésnek egyik nagyon hatásos módjáról hallottunk. Már ismeri az előadónak ilyen irányú munkásságát, mert tanulmányi felügyelői látogatásakor alkalmá volt annak megfigyelésére, hogy az előadó miképen végzi a reflexiókat. Ugyanakkor értesült ezeknek szép eredményeiről, a növendékekre való nevelő hatásáról. Ez a nevelői eljárás, ha nem is mindennapos alakjában, megvan a Fery Oszkár-úti tanítóképzőben is. *Padányi-Frank* Antal dr., az intézet igazgatója minden héten összehívja az egész ifjúságot, és kiadja számukra az ú. n. heti vezérgondolatot. Ugyanakkor meg is beszél az növendékekkel. A hetesek az egyes osztályokban felírják a táblára, hogy figyelmeztetőként állandóan előttük legyen. A fő azonban természetesen a megfelelő helyes cselekvés, a növendékek életére való vonatkoztatás, ezért a tanulók esetéről-esetre beszámolnak arról, miképen tettek eleget a vezérgondolatnak. A tanuló-otthonban megtörténik az esti lelkiismeretvizsgálat is; ez a Házi Rendtartási Szabályzatnak egyik pontja. Az ilyen beszámolókra, reflexiókra, megbeszélésekre nagyon alkalmasak a pedagógiai órák, a mindennapi kérdések és a tanítói hivatás órái. A hozzászóló is már régóta alkalmazza a nevelésnek ezt a módját, és bekapcsolódik az igazgató ilyen irányú tevékenységébe. Jó hatását számtalanszor tapasztalta. Igen üdvös volna, hogyha mindegyik tanár felhasználná a nevelésnek ezt a módját, amikor alkalom kínálkozik rá. A mindennapos reflexiókkal kapcsolatban megjegyji: talán akadnak olyanok, akik attól félnek, hogy a mindennapos reflexiók veszítenek hatásukból, az ifjúság megúnja azokat. Ezzel szemben az a véleménye, hogy mivel a megbeszélésre kerülő események, történetek, élmények, gondolatok, szóval a reflexiók tárgyai az élet legváltozatosabb körülményeiből valók lehetnek, azért nem válhatnak megúntakká! Legfeljebb csak néhány növendékben, viszont nevelő hatásuk, nevelő értékük igen nagy. Akkor, amikor a reflexió megindítja a lelkeket, lehetetlen, hogy még a közönyösebb, a fásultabb lélekre is ne gyakorolna valamilyen nemesítő hatást, tehát abban az ilyen tanuló is jobbá válik, és ha sokszor éri ilyen hatás, azoknak együttes eredménye mégis csak maradandó javulás lehet! Továbbá még a legnehezebben nevelhető növen-

dék lelkének is van bizonyos érzékeny húrja, és lehetséges, hogy a sok reflexió közül valamelyik éppen ennél ragadja meg ezt a lelket. Nem kell tehát félni a reflexiók gyakori alkalmazásától. Az értékes előadásért elismerését fejezi ki.

Soós M. Marcellina, a Salvator-intézet tanítónőképzőjének igazgatója megjegyzi, hogy mint a szerzetesi iskolákban általában, az ő intézetében is alkalmazzák az előadás szellemének megfelelő nevelést. A mindennapi kérdések, a tanítói hivatás óráin gyakran kerül sor ilyen megbeszélésekre, különösen az V. osztályban. Azt tapasztalta, hogy főképpen a kötelességteljesítéssel kapcsolatban van több tennivaló a leányok nevelésében. Úgy értesült, hogy intézetének azok a végzett növendékei, akik kimentek az életbe, és különösen a visszakérült Erdély iskoláiban működnek, ott a legmostohább körülmények között is megállják a helyüket. Úgy érzi, hogy ez a Salvator-intézet nevelő munkájának is érdeme. Hasonló nevelői lelkülettel, az előadás szellemének megfelelő nevelői szellemenben fogják nevelni továbbra is növendékeiket.

Dr. *Padányi-Frank* Antal elnök nagyon örvendett az előadásnak, mert ebből is kidomborodott annak az elvnek fontossága, hogy ne csak tanítsunk, hanem neveljünk is. Ezt az elvet sokszor hangoztatják, de nemigen tudják, hogyan kell alkalmazni. A nevelés módszere nem olyan egyszerű, mint az egyes tárgyak tanításáé. A nevelésben elsősorban nevelői lelkületekre van szükség és csak másodsorban tudásra. Minden tanár törekedjék ne csak a tudás átadására, hanem a nevelésre, a növendékek lelkének alakítására is. Nagyon helyesli, hogy az előadó a szentek életéből is választ tárgyat a reflexiókra. Sajnos, ezt nem eléggé használjuk fel a tanulók lelkének fejlesztése érdekében, pedig a szentek élete különösen alkalmas az egyes erényekre, így például a hősi szellemre való nevelésre. A vezetése alatt levő intézetben a mostani heti vezérgondolat éppen ez: van-e bennem hősiesség? Jó módszer a növendékek lelkületének alakításában az előadónak az az eljárása is, hogy a reflexiók tárgyát a mindennapi életből is választja, és a tanulók életére alkalmazza. Helyes ez a csoportosítás is: vallásos, hazafias, az illemre vonatkozó és alkalmi tárgyú reflexiók. Ez biztosítja a változatosságot, tehát nem lesznek unottakká. Az illemre, udvariasságra való nevelés is nagyon fontos. Ebből naponta vizsgáznak tanítványaink, ha kimennek az életbe. Az előadó szerint a reflexiókat csak csendben lehet tartani. Teljesen igaza van. A hallgatási, vagy csendgyakorlatoknak igen nagy a jelentőségük. A vezetése alatt levő intézetben igen jól bevált nevelő eszköz. Köszönetet mond az előadónak az értékes előadásért.

4. *Horváth* B. Kristóf válaszában megemlíti, hogy növendékei sohasem únták meg a mindennapos reflexiókat. Megtörtént, hogy egyik alkalommal nem tartotta meg és akkor a növendékek kérve-kérték, tartsa meg legalább az órák között levő szünetben.

5. Dr. *Padányi-Frank* Antal ezzel kapcsolatban hangsúlyozza, lehetséges, hogy a reflexiót néha unják egyesek, hiszen olyan növendék is van, aki igen kevés dolog iránt érdeklődik, de ezzel mi nem törődhetünk. Rendületlenül végeznünk kell a nevelés munkáját! A tantárgyakon bizonyára könnyebben mérhető le az elért eredmény, mint a lelkület terén, de bármilyen nehéz is az utóbbi, nem hagyhatjuk el, foglalkoznunk kell az ifjúság lelkületével.

Ismételten köszönetet mond az előadónak, a megjelenteknek és a gyűlést berekeszti. K. m. f. Dr. *Padányi-Frank* Antal s. k. elnök. *Tanai* Antal s. k. titkár.

I R O D A L O M.

Imre Sándor: *Háborús élet, megújhodás, nemzetnevelés.* A „Studium” kiadása. Budapest. Évszám nélkül. 348 l.

Ha a második világháború eddigi magyar nevelésügyi irodalmát összehasonlítjuk az első világháborúéval, észrevesszük, hogy az 1914-től 1918-ig terjedő időnek főleg első két esztendejében jóval több írás taglalta a nevelés és háború viszonyát, mint napjainkban. A háborús élet akkor talán készületlenebbül érte a közvéleményt s a nevelők több tisztáztnivalót találtak, mint most, amikor mindenki fokozódó aggodalommal látta, hogy elkerülhetetlen az újabb bonyodalom. Most nem hozott akkora változást a háború, mint 1914-ben, hisz a két világháború közti 20 békés esztendő voltaképpen nem volt semmi egyéb, mint az újabb világegésre való szüntelen előkészület. A nevelőket sem találta olyan váratlanul a mai világháború, mint amilyen derült égből villámcsapásként az előzőt legtöbbször fogadták. Lehet, hogy nevelésügyi irodalmunkban manapság azért esik kevesebb szó a háború okozta változásról, mert — mint mondani szokták — nem szavakra, hanem elsősorban teitekre van e téren szükség. Az sincs kizárva, hogy a nevelés szakemberei azért hallgatnak most e kérdéstről, mert egyébként (a szervezett propaganda következtében, az állandó légiveszély miatt, stb.) egész gondolkodásunkat úgyszólván jobban lefoglalja a háborús élet, mint bármikor régen. Bármilyen legyen is az ok, a tény fennáll: nevelésügyi irodalmunk ma nem bővelkedik olyan cikkekben és tanulmányokban, még kevésbé könyvekben, amelyek a nevelésnek háborús feladatait tárnák fel és a nevelésügynek a háborúban megváltozott szerepét tisztáznák.

Pedig ilyenirányú közleményekre napjainkban legalább olyan szükség volna, mint az előző háborúban. A jelen nagy kérdései mellett — s lehet-e a jelennek a háborús életnél nagyobb kérdése? — nem mehet el észrevétlenül a nevelés egyetlen szakembere sem. Mivel azonban nem mindegyik nevelőben él eléggé a jelen gondolata s nem is érvényesíti munkájában, kellenek olyan könyvek, amelyek a háborús élet és nevelés sokszorosán összefonódó kapcsolatára eszméltetnek.

Imre Sándor könyve ilyen. E kötetben az első világháború alatt és közvetlen utána elmondott beszédek, megírt cikkek és tanulmányok egy része van összegyűjtve. Azok, amelyek a címben kifejezett gondolatösszefüggés (háborús élet, megújhodás, nemzetnevelés) megértését és mélyítését szolgálják. Szerzőjük tehát nem most írta őket. A legtöbb 20—28 évvel ezelőtt hangzott el különféle alkalmakkor mint előadás s látott más-más helyen napvilágot. Csak kisebbik részük keletkezett az utolsó 10 esztendőben. Mégis időszerű valamennyi, mert „tárgya: mai tárgy” s a benne „kifejezett gondolat mai élményeinkből is következik.” Igazi nevelőnek nincs arra szüksége, hogy a közvetlen tennivalót mutassák meg; elég, ha rávezetik, hogy ma ugyanaz a feladata, mint az első világháború idején, mert „újra éledtek a régi kérdések” s szinte „minden újra kezdődött.” Életünk középpontjában akkor is a *háborús élet* állt, ma is annak kell gondolatunkat irányítania. Az első világháborúban is a *megújhodás* szükségét érezte mindenki, most is azt kell mindenkinek szolgálnia. S akkor is az volt, ma is a *nemzetnevelés* az alapvető segítségünk.

Ez a gondolatmenet érteti meg e kötet mostani megjelenését s e vezető gondolat adja meg az összegyűjtött 46 cikk és tanulmány szerves

kapcsolatát. Tartalmuk szerint e közleményeket négy nagyobb részben találjuk csoportosítva.

Az első részben (7—17 l.) azt mutatja be Imre Sándor, milyennek látta életünket közvetlenül a háború kitörése előtt s miként igyekezett a nevelőket az akkori idők parancsolta feladatokra eszméltetni. Egyetlen cikket találunk ebben a részben: egy 1914. június 5-én tartott előadás első felét *A magyarság belső állapota és nevelésünk feladatai* címen. Ez a közlemény mintegy bevezetője a többinek és előkészítője a későbbiekben kifejtett gondolatoknak.

A második rész (19—139. l.) közleményei arról szólnak, hogy a háború alatt a lelki erő gondozása a legfőbb tennivaló. Néhány cikk első fejezetként a kedvezőtlen lelki hatások elleni védekezés gondolata körül csoportosul (pl. *Példaadók kellene, Kishitűség, A közlegyelem, A gyűlölködés ellen* stb.). A következő fejezet arra ad példát, miként lehet és kell a háborús élményeket a nevelésben értékesíteni (többek között: *Katona-tanítók levelei, Háborús kérdések az oktatásban, Nevelői gondolatok az erdélyi eseményekről* stb.). — Három további közlemény azt mutatja, hogyan lehet a háború közben előkészíteni a bekére való átmenetet (*Köznevelésünk és a háború, A közerkölcsiség és a háború, A békére való átmenet nevelésügyi kérdései*). E rész utolsó fejezete a nemzet sorsa és a nevelés kapcsolatát fejtegeti (*A nemzet iránt való érdeklődés, Nemzeti felelősségérzés, A nemzetnevelés jogosultsága és Benső megújulás*).

A harmadik rész (141—355. l.) vezető gondolata, hogy háború után leglényegesebb a megújulás felé vezető út megmutatása. E rész legterjedelmesebb fejezete a benső megújulás alapjait tárgyalja. (*Térjünk vissza Széchenyihez!, Mi a nemzetnevelés?, Nemzeti önismeret, A közös munka lelki akadályai, A közélet erkölcsi követelményei, A köztisztviselők felelőssége a nemzet sorsáért* stb.). A következő három cikkben az ifjúság és a jövő kérdései kerülnek megvilágításra (*Magyar jövő, magyar ifjúság, A nemzet jövője és a leányok, Az ifjúság és a mai élet nagy kérdései*). A megújulás útjának egyengetésében Imre Sándor nagy szerepet juttat a családi életnek. (*A gyermek hatása a szülők életére, A családi élet hatása a gyermek sorsára, A családi élet: a nemzet egysegének vagy bomlásának forrása*).

A negyedik rész (337—346. l.) címe: Újabb bonyodalmak kezdetén. Ismét csak egyetlen írás képviseli a gondolatot (*Nyugtalan idő, nyugodt nevelés*), de ez is híven tükrözi a szerző szándékát és utolsó szemként zárja az egész kötet gondolatláncát.

A kötet tartalmának ez a futólagos áttekintése is mindenkit meggyőző arról, hogy a közlemények valóban szerves egységet alkotnak és középponti gondolat körül csoportosulnak. Valamennyiben alapvető, hogy mindenkor a jelen körülményeihez kell alkalmazkodnunk, ha valóban a jövőt akarjuk szolgálni. Mindnek az a tanulsága, hogy a maga helyén mindenkinek úgy kell dolgoznia, mintha kizárólag az ő munkáján fordulna meg a nemzet sorsa. Az egész kötet a fejlődés elvét hirdeti, hogy előzmény nélkül semmi nincs, mert a jelen a múlt következménye, a jövőt pedig a jelen készíti elő. Minden sorából a nemzet sorsáért való felelősség árad, mint ahogy valóban a felelősség tudata, érzése és e szellemben való helytállás készítette Imre Sándort arra, hogy e „szétszórt” közleményeit egy kötetben összegyűjtve közreadja s így „hivatalos kötelességein túl” is minden tőle telhetőt megtegyen „a közérő fokozására.”

Köszönjük Imre Sándornak, hogy e kötetben összegyűjtötte a *háborús*

életre, megújodásra és nemzetnevelésre vonatkozó régi közleményeinek egy részét. Azért tette, mert „kötelezést érzett”, hogy ismét megszólaljon s ezzel is megnyugtassa „lelkét a háború emésztő nyugtalanságai között.” Mi mégis azt hisszük, hogy nem annyira Imre Sándornak volt szüksége e kötet megjelenésére, mint inkább a magyar nevelői közvéleménynek, hogy mindannyian példát kapjunk a rendkívüli időkben vállalható többletmunkára s újból meggyőződünk — ha eddig még nem tudtuk volna — hogy a kibontakozást „szellemi és gazdasági téren a nemzetnevelés tiszta fogalmában” kell keresnünk.

Dr. Jankovits Miklós

Payot: Az akarat nevelése. Fordította Weszely Ödön. Negyedik kiadás. Franklin-Társulat. Budapest. Évszám nélkül. 16-rét, 333 l.

Payot Gyula munkájának már története van. A francia könyvpiacra 1893-ban jelent meg. Szerzője, önvallomása szerint, közel négy évi tanulmány és elmélkedés alapján írta meg. Értékes voltát az is bizonyítja, hogy első kiadása néhány hét alatt elfogyott. Kelendőségében, lehet, annak is része volt, hogy valósággal szükségletet elégített ki. Franciaországban ugyanis a múlt század végén a hanyatlás jelei mutatkoztak, melyből csak akaraterős nemzedék menthette meg. Első kiadásával egyidejűen megkezdődött idegen nyelvekre való átültetése, úgy hogy fordítása rövid időn belül Európa nagy és kis nemzetéinek könyvpiacain is megjelent. Egy-két évtized alatt valósággal nemzetközi karriert futott be.

Hazai köreink figyelmét sem kerülte el. Weszely Ödön fordításában s a Magyar Tudományos Akadémia kiadásában 1905-ben magyar köntösben is megjelent. Első kiadását néhány év múlva követte a Franklin-Társulat második, majd harmadik kiadása. Hogy most a 4. kiadásra került a sor, ez azt jelenti, hogy már több ezer példányban forog a magyar olvasók, köztük remélhetőleg szép számban a magyar ifjúság kezén.

Az önnevelés e felülmúlhatatlan értékű könyvének tartalmát, értékeit, esetleges fogyatkozásait ezuttal nem kell ismertetnünk. A kritika ezt már elvégezte. A probléma jelentőségével is mindenki tisztában van. Nincs a világon nehezebb és fontosabb dolog, mint etikailag kifogástalanul akarni és cselekedni. Payot könyvéből erről kap az olvasó bölcs gyakorlati leckét. De örvendetes ennek a könyvnek magyarra átültetése más okból is. Neveléstudományi irodalmunk ugyanis túlzottan és egyoldalúan a német neveléstud. irodalom hatása alatt áll. Payot könyve a gall szellemet sugározva bizonyos egyensúlyozó hatást gyakorol. S ki vonhatja kétségbe, hogy Claparède, Binet magyarra fordított munkái mellett Payot könyve erre a legalkalmasabb.

Bennünket főleg a tanítónevelés szemszögéből érdekel. Egyaránt szerepe van a tanítónevelés folyamán és az utána következő időben. A tanítóképzés folyamán tartalmával két ízben találkozunk a tanítónövendék. Először akkor, a mikor a pszichológiát tanulja, másodszer — és ez a kiadósabb találkozás — a IV. évfolyamon, pedagógiai tanulmányai folyamán. A neveléstannak éppen az akarat nevelése a középponti kérdése; úgy szólván az egész neveléstan e körül forog. Mikor a neveléstannal kapcsolatos ajánlott és kötelező olvasmányokat kijelöljük, a listán bátran első helyre tehetjük Payot munkáját. Elméleti része itt-ott talán még meghaladja a 17—18 éves ifjú vagy leány gondolkörét és türelmét, de gyakorlati részét viszont könnyen és nagy haszonnal olvashatják növendékeink.

A képzőből kikerülő fiatal tanító életében pedig mint az önnevelés eszközének van szerepe Payot könyvének. Az önnevelés is elsősorban az akarat pallérozásán fordul meg. Ilyen szempontból megbízható tanácsadóra,

meggyőző, bölcs irányító a magárahagyott fiatal falusi tanítónak talán még nagyobb szüksége van, mint a főiskolák, egyetemek hallgatójának. Következésképp ennek a könyvnek egyetlen fiatal tanító magánkönyvtárából sem szabad hiányoznia. Köztudomású, hogy a tanítónak nincs kidobni-való pénze; meg kell fontolni, mire költi nehezen megtakarított fillereit. Payot munkája megérdemli ezt az áldozatot. Aki figyelmesen olvassatja, tanácsait megszíveleli, bőséges kárpoztást talál.

A Franklin-Társulat a könyvnek negyedik kiadásában belső értékéhez illő ízléses külsőt adott s ezzel nem kis mértékben járult hozzá, hogy kedvvel és szeretettel forgassuk. *Molnár Oszkár.*

H I R E K.

Kitüntetés. — Magyarország Kormányzója *Polesinszky* Jenőt, a csáktornyai áll. ttóképző-intézet igazgatóját a Nemzetvédelmi Kereszttel tüntette ki.

Kinevezés. — A közokt. miniszter dr. *Biczók* Ferenc újvidéki és dr. *Sebestyén* János közzei áll. ttóképző-int. helyettes tanárokat áll. ttóképző-int. rendes tanárokká nevezte ki (92.525 — 1943. VI. 3.).

Érettségi és képesítő vizsgálati elnökök és kormányképviselők. — *Budapesti tankerület:* Bp. XII. ker. áll. ttó. Balázs Béla; II. ker. áll. ttónő. Dobosy Elek; VII. ker. áll. ttónő. a) oszt. Jurassa Medárd, b) oszt. Mesterházy Jenő; izr. ttó. dr. v. Eröss Arisztid; II. ker. rk. Tesléry Károly; IV. ker. rk. Éber Rezső; IX. ker. rk. dr. Somos Lajos; XI. ker. rk. éretts. a) oszt. Dobosy Elek, b) oszt. dr. Jelitainé dr. Lajos Mária; XIII. ker. rk. dr. Nagydiósy Géza; Bp. Szent Szív rk. nyelvmesternőképző vizsg. dr. Németh Sándor. — *Bpestvidéki tankerület:* Kiskunfélegyháza áll. dr. Gulácsy Sándor; Cinkota áll. ttónő. dr. Fodor Ferenc; Kalocsa rk. ttó. v. dr. Barnabás István; Kalocsa rk. ttónő. v. Jávor Albert; Kecskemét rk. ttónő. Medgyesi Zsófia; Kfélegyháza rk. ttónő. dr. Gulácsy Sándor; Zsámbék rk. ttónő. dr. Piacsek Rezső; Nagykőrös ref. ttó. dr. Major József; Kecskemét ref. ttónő. Barabás Tibor; Kecskemét ref. leányliceum Barabás Tibor. — *Székesfehérvári tankerület:* Pápa áll. ttó. dr. Koch Nándor; Győr áll. ttónő. dr. Szegi Ödön; Győr kir. kat. ttó. Jantsits Tibor; Dombóvár rk. ttónő. dr. Pákey Zsolt; Győr rk. ttónő. dr. Nyirjesy Sándor; Pápa rk. ttónő. dr. Vanek Géza; Székesfehérvár rk. ttónő. Zala István; Veszprém rk. ttónő. Girtler Mária; Pápa ref. ttónő. Csekő Árpád; Polgárdi rk. nyelvmesternőképző Petrich Béla. — *Szombathelyi tankerület:* Csáktornya áll. ttó. dr. Medve István; Kőszeg áll. ttó. dr. Kammermayer Oszkár; Kőszeg rk. ttónő. dr. Kammermayer Oszkár; Sopron (Isteni Megv.) rk. ttónő. dr. Jung Miklós; Sopron (Orsolyák) rk. ttónő. dr. Horváth Zoltán; Zalaegerszeg rk. ttónő. dr. Tóth Ferenc. — *Pécsi tankerület:* Baja áll. ttó. dr. Kreitl Géza; Pécs rk. ttó. Chobodiczky Alajos; Baja rk. ttónő. dr. Kreitl Géza; Pécs rk. ttónő. Angyal János. — *Szegedi tankerület:* Szeged kir. kat. ttó. dr. Hortobágyi Tibor; Szeged rk. ttónő. Szilágyi János; Szarvas evang. ttónő. dr. Lahmann György. — *Ujvidéki főig. kirendeltség:* Ujvidék áll. ttó. Straub Ferenc; Zombor áll. ttónő. dr. Glatt Imre; Ujverbász alapítv. n. keod. ttó. dr. Lux Gyula. — *Debreceni tankerület:* Jászberény áll. ttó. dr. Major József; Nagyvárád áll. ttónő. Kiss József; Debrecen rk. ttónő.

Árpássy Gyula; Debrecen ref. ttó. Váczy Ferenc; Debrecen ref. ttónó. v. Eröss Arisztid dr. — *Komáromi tankerület:* Esztergom rk. ttó. dr. Serényi Antal; Esztergom rk. ttónó. dr. Tóth Antal; Érsekújvár rk. leánylíceum dr. Sinkovits Dániel. — *Miskolci tankerület:* Miskolc rk. ttónó. Beöröndy János; Eger rk. ttónó. Blénessy János; Miskolc ref. leánylíceum Bihary István; Miskolc evang. ttó. Molnár Oszkár; Miskolc izr. ttónó. Molnár Oszkár. — *Kassai tankerület:* Munkács áll. keod. ttó. magyar oszt. v. Ujváry Lajos, ruszin oszt. dr. Tomcsányi Boldizsár; Kassa rk. leánylíceum Tanai Antal; Sárospatak ref. ttó. Aágh József; Ungvár g. kat. ttó. magyar oszt. Lázár Károly, ruszin oszt. Gelety Ervin; Ungvár g. kat. ttónó. magyar oszt. Váradi József, ruszin oszt. Jantsky Béla. — *Szatmári tankerület:* Nyiregyháza áll. ttó. dr. Ortay József; Kisvárdra rk. ttónó. dr. Ortay József; Nyiregyháza ref. ttónó. dr. Horváth Endre. — *Kolozsvári tankerület:* Kolozsvár áll. ttó. közp. javító és pótló vizsg. dr. Illés Gyula; Kolozsvár áll. ttónó közp. javító és pótló vizsg. Rozsondai Zoltán; Beszterce evang. ttó. dr. Lux Gyula. — *Szept. javító vizsgálatok:* Bp. XII. ker. áll. ttó. Balázs Béla, Bp. II. ker. áll. ttónó. Dobosy Elek.

Hítfelekezeti intézetek képesítő és érettségi vizsgálati elnökei. — Bp. II. ker. rk. ttónó. Gyurjács András; IV. ker. rk. ttónó. dr. Kocsis Lénárd; IX. ker. rk. ttónó. dr. Padányi-Frank Antal; XI. ker. rk. ttónó. dr. Kürthy Menyhért; XIII. ker. rk. ttónó dr. Csada Imre; Szent Szív nyelvmesternőképző tfm. Mészáros Gellért; Kalocsa rk. ttó. Bartal Alajos; Kalocsa rk. ttónó. Bartal Alajos; Kecskemét rk. ttónó. B. Braun Angela; Kiskunfélegyháza rk. ttónó. Laszczik Ernő; Zsámbék rk. ttónó. Csúcs István; Kecskemét ref. ttónó dr. Imre Sándor; Győr kir. kat. ttó. Simon Károly; Dombóvár rk. ttónó. dr. Erdős József; Győr rk. ttónó. Simon Károly; Pápa rk. ttónó. dr. Becker Vendel; Székesfehérvár rk. ttónó. Milakovszky László; Veszprém rk. ttónó. Engelhardt Ferenc; Pápa ref. ttónó. Olé Sándor; Polgárdi rk. nyelvmesternői tfm. dr. Gábel Asztrik; Kőszeg rk. ttónó. Maros Czirjék; Sopron (Ist. Megv.) rk. ttónó. dr. Pákey Zsolt; Sopron (Orsolyák) rk. ttónó. dr. Pákey Zsolt; Zalaegerszeg rk. ttónó. Förhécz József; Pécs rk. ttó. Németh Imre; Baja rk. ttónó. Gábel Pál; Pécs rk. ttónó. Nádler István; Szeged kir. kat. ttó. Váradi József; Debrecen rk. ttónó. dr. Somos Lajos; Debrecen ref. ttó. dr. Papp Ferenc; Debrecen ref. ttónó. dr. Soós Béla; Esztergom rk. ttó. Grész Leó; Esztergom rk. ttónó. Pödör Béla; Érsekújvár rk. leánylic. Milakovszky László; Miskolc rk. ttónó dr. Tihanyi Béla; Miskolc ref. leánylic. dr. Enyedy Andor; Miskolc evang. ttó. dr. Mády Zoltán; Kassa rk. leánylic. Grynaeus Ida; Sárospatak ref. ttó. Kovács Dezső; Kisvárdra rk. ttónó. dr. Tihanyi Béla; Nyiregyháza ref. ttónó. Uray Sándor; Beszterce evang. ttó. Molitorisz Károly.

Az óvónőképző-intézetek képesítő vizsgálatainak elnökei és kormányképviselői. — Bpest, VII. ker. áll. óvónőképző: I. képesítő vizsg. Mesterházy Jenő, II. kép. vizsg. dr. Jantsits Tibor; Bpest, III. ker. rk. óvónőképző: I. kép. vizsg. dr. Bató László, II. kép. vizsg. dr. Draskovits Pál; Kalocsa rk. óvónőképző: I. kép. vizsg. Mácsay Károly; II. kép. vizsg. dr. Kammermayer Oszkár; Nagyvárad rk. óvónőképző: I. kép. vizsg. Fekete József; II. kép. vizsg. dr. Daday Lászlóné; Sopron rk. óvónőképző: II. kép. vizsg. Pócza József.

Személyi hírek, előadások. — A kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem math. és természettud. kara az 1942. évi dec. 17-én tartott ülésen dr. Móczár László kolozsvári áll. ttóképző-int. tanárt c. adjunk-

tussá választotta meg. — Takács Béla áll. ttóképző-int.igazgató az iskolán kívüli népművelés keretében a székelykeresztúri Kaszinóban *A szászág megtelepülése a Székelyföldön és székeinek szállásterülete a középkorban*, továbbá *Az oláh nép betelepülése a Székelyföldre a középkorban* címmel tartott előadást. Macskásy Zoltán tanár a székelykeresztúri Ipartestületben tartott népművelési előadást *A régiek számvetése* címen. Ugyancsak itt tartott előadást Simó László tanár *A vitaminok jelentőségéről a táplálkozásban*. — Nagy Mária a Magyar Psychologiai Társaság ápr. 19-iki előadóülésén *A problémánélküli gondolkodás menete* címen tartott előadást. — A Magyar Természettudományi Társulat márc. 24-én megtartott közgyűlésén az elnök üdvözlő beszédet intézett azokhoz a tagokhoz, akik már ötven év óta tagjai a társulatnak. Köztük volt dr. Wagner János ny. tanítóképző-int. főigazgató, egyesületünk tiszteleti elnöke is. Az ünnepeltek nevében ő mondott a köszönetet. — A Bars-Hont k. e. e. vármegye Iskolán kívüli Törvényhatósági Népművelési Bizottsága a vármegye közigazgatási tisztviselői részére márciusban Léván 3 napos nemzetnevelési szemináriumot rendezett. Az előadók közt volt dr. Tóth Antal áll. tanítóképző-int. igazgató *Közigazgatás és nevelés* és Kleisner Pál tanítóképző-int. tanár *Magyar népzene* című előadásával. — A Csongrád vármegyei Tanítóegyesület Szegedvárosi Járáskörének közgyűlésén (III. 16.) Weber István tanítóképző-int. tanár *A magyar népdal az iskolában* címen adott elő.

Irodalmi szemle. — Bálint Sándor: *A szegedi egyetem és a délvideki táj*. (Magyar Szemle, 1943. 4. sz.) — Horváth István: *A református iskola evangéliumi jellegéről*. (Protestáns Tanügyi Szemle, 17. évf. 4. sz.) — Drozdy Gyula: *A helyes célkitűzés fontossága a tanításban*. (Néptanítók Lapja, 76. évf. 7. sz.) — v. Széky Pál: *Hétköznapi hazafiság*. (Katolikus Iskola.) — Kisházy Mihály: *Az életből az életnek*. (Nemzetnevelés.) — Drozdy Gyula: *A nevelve-tanítás esztétikája* (Néptanítók Lapja, 76. évf. 8. sz.) — Plavits M. Fremiota: *A gyermek hazugságokról* (U. o.) — Bálint Sándor: *La Ste Vierge dans les traditions populaires* (Nouvelle Revue de Hongrie, 1943. ápr. sz.).

Intézeti hírek. — A székelykeresztúri áll. ttóképző-intézet Eötvös-önképzőkörének népművelési szakosztálya kitarással folytatja népművelő munkáját Udvarhely megye falvaiban. A falujárásat falumunkával, táj- és népkutató adatgyűjtéssel kapcsolja össze. Legutóbb Böződön, Firtosmaratonosban, Gagyban és Fiátfalván tartottak a kör tagjai változatos tárgysorozattal népművelési vasárnap-délutánokat. A falvak népe mindenütt szívesen fogadja őket, annál is inkább, mert a román kultúrzóna területén az országör-szervezet hírvető munkája helyett a magyar népi műveltség szellemét hintik szét előadásaikban. — Az esztergom-vizivárosi érseki leánylíceum és tanítónőképző növendékei március 9-én meglátogatták az intézetben elhelyezett sebesült katonákat, akiknek vidám farsangi műsoros délutánt rendeztek, amely után megvendégelték őket. Március 21-én pedig a sebesült katonák részére rendezett kívánság-hangversenyen ének-számokkal és közkívánatra a népművelési előadáson már előadott népi színdarab megismétlésével szerepeltek. Itt jegyezzük meg, hogy az előző számban közölt hír is a tanítónőképzőben történelekről szólt. A szövegből különben ez könnyen megállapítható!

A középiskolai tanárság emlékirata a helyzetjavítás ügyében. — A középiskolai tanárság egyesületeinek elnökei márc. 26-án kihallgatáson jelentek meg a közökt. miniszternél és ebből az alkalomból közös emlékiratot nyújtottak át a középisk. tanárság helyzetjavítása érdekében. Az

emlékirat nagy elmélyedéssel ismerteti a tanári munka természetét. Azután meggyőző erővel rámutat arra, hogy ennek az áldozatos oktató és nevelő munkának eredményeit az anyagi gondok veszélyeztetik. Az állandósult megélhetési gondok fojtó légkörében kezd megfogyatkozni a lelkesedés. A tanár sovány és megalázó mellékfoglalkozásokat kénytelen hajszolni. Nem csoda, hogy a tanári pálya elvesztette a varázsát. A tanárjelöltek száma ijesztően csökken. A középosztály ma már csak leányait adja erre a pályára. Egyetemes nemzeti érdek a tanárság helyzetének lényeges megjavítását parancsolja. Az emlékirat a tanárság anyagi helyzetének emelésére a következőket kéri: 1. a főiskolai képzésű gyakornokok és velük együtt a helyettes tanárok fizetése lényeges emelésre szorul, számukra a középosztály életszínvonalához méltó létminimumot kell biztosítani; 2. a mai széniumos előléptetési rendszer mellett kétévi helyettes tanárság után minden tanár azonnal a IX. fizetési osztály II. fizetési fokozatának megfelelő fizetési csoportba neveztessek ki; 3. a várakozási idő minden fizetési fokozatban két esztendő legyen, tehát a kinevezett rendes tanár a IX. fiz. osztályban 4, a VIII. VII. és VI. fizetési osztályban 6—6 évet töltsön; 4. a tanárok 10%-a jusson be az V. fiz. osztályba, de a további jövedelememelkedés korpótlék folyósításával a többieknek is biztosíttassék; 5. az igazgatók külön rangsor alapján felerészben a VI., felerészben az V. fiz. osztályba soroltassanak. Hangsúlyozza az emlékirat, hogy az előadott kérelmek a tanári kívánások alsó határát jelzik s nem kivételes elbánást, hanem csak az elszenvedett sérelmek jóvátételét jelentik a tanári rend számára. Az emlékiratot az Orsz. Középiskolai Tanáregyesület elnökségén kívül a középisk. tanárság kat., ref. és evang. egyesületeinek elnökei írták alá. — Az előadott kívánások valóban csak a legelső határát jelentik a tanárság megsegítésének. Ha valóra válnak, akkor is csak olyan csekély helyzetjavítást hoznak, amely alig változtat a tanári pálya nyomorúságán. Sajnáljuk, hogy az Orsz. Középisk. Tanáregyesület nagyobb összefogást nem csinált a helyzetjavítás érdekében. A szakközépiskolák bekapcsolása révén a tanárság nagyobb tömege nevében, következőképp talán nagyobb nyomatokkal szólhatott volna.

Az iskolai nevelés sorsa. — A tanügyi lapokban egyre gyakrabban jelennek meg az oktató rend sanyarú helyzetéről és a háború folytán munkája elé tornyosuló nehézségekről, akadályokról szóló cikkek. Erről ír az Orsz. Középiskolai Tanáregyesületi Közlöny legutolsó számában *Imre Sándor*. Cikkéből — a tanárság küzdelmes munkájára gondolva — két gondolat kívánczik erőteljes hangsúlyozásra. Egyik, hogy az iskolai nevelők teljes ereje nincs az iskola számára biztosítva. Pedig amint a hadseregnek, úgy az oktatóknak is meg kell adni mindent, hogy erejüket kifejthessék. Ahhoz, hogy a nevelők rendje magát nemzetépítő hivatásának szentelhesse, *anyagi* biztosításra van szüksége. A másik gondolat, hogy talán az anyagiaknál is nyomasztóbb nehézsége az iskolai munkának az, hogy más tényezők lettek urai a növendékek idejének. Ez más szavakkal azt jelenti, hogy a leventeszervezet sokágú foglalkoztatásával túlterheli a tanulókat, illetőleg elvonja őket iskolai munkájuktól. A honvédelem és a nemzeti közműveltség érdekeit összhangba kell hozni, hogy „a katonanevelés mellőzhetően parancsa ne ütközzék össze a nevelés feladatával, azzal, hogy a nemzet örök életét a szellemi élet folytonosságával, a közműveltség színvonalának emelésével biztosítsa.”

A tanítók kérései. — A Magyar Tanítóegyesületek Egyetemes Szövetsége március havi értekezletén ismételten foglalkozott a tanítótság

nehéz sorsával. Az értekezletből a következő, valóban szerény keretek közt mozgó kérésekkel fordult a Szövetség a kultuskormányhoz: kéri 1. a még fennálló fizetés-, nyugdíj- és lakásbércsökkentő rendeletek megszüntetését; 2. a régi helyettes tanítók új rangsorolását az összes szolgálati évek beszámításával; 3. a jövőben minden tanító rendes minőségben a X. fiz. osztályba sorozva kezdje működését és 30 évi szolgálat után lépjen elő a VI. fiz. osztályba; 4. a tanyai pótlék kiutalásánál minden méltánylandó körülmény figyelembevételét; 5. a visszacsatolt területek tanítói jogos kéréseinek teljesítését és sérelmeinek orvoslását; 6. a tanítónak szolgálati éveit betöltése után joga legyen a teljes összegű nyugdíj élvezetéhez, 35 évi működés után a nem-állami tanítók se fizessenek nyugdíjárulékot; 7. a népiskola elsőfokú hatósága az igazgató legyen, akit a miniszter (iskolafenntartó hatóság) nevez ki és aki csak fegyelmi úton menthető fel állásától. A felekezeti iskoláknál is kizárólag tanító lássa el az igazgatói teendőket. Kéri a gondnokság, iskolaszék megszüntetését.

Halálozás. — Páratlanul munkás életének 66. évében váratlanul hunyt el márc. 29-én *Tabódy* Ida alapítványi hölgy, a *Signum Laudis* tulajdonosa, Cinkota község díszpolgára, utoljára a cinkotai áll. tanítónőképző-intézet érdemes igazgatója. Beszentelése ápr. 2-án a Kelepesi-úti temető halottsházában történt. Az egyházi szertartást dr. *Mészáros* János volt érseki helytartó, az intézet egykori hitoktató tanára végezte s a beszentelés alkalmával a budai I. ker. kat. egyházközség elnöke búcsúztatta. Temetése ápr. 3-án Cinkotán ment végbe, ahol a kat. templomban ravatalozták fel. A temetőbe vivő útvonalon a község összes iskoláinak tanulói álltak sorfalat. A sírnál a község nevében dr. *Tessényi* József főjegyző búcsúztatta, dr. *Padányi-Frank* Antal a T. I. T. O. E. nevében, dr. *Göettsche* Ervin ügyvéd a Magyar Gazdasszonyok Orsz. Egyesülete, *Rosznágel* Matild tanítónő a volt, *Moldoványi* Katalin V. éves növendék a jelenlegi növendékek, végül *Medgyesi* Zsófia igazgató a tanári testület s az intézet nevében mondott búcsúbeszédet. A temetésen a kultusz- és a földművelésügyi minisztériumok magasrangú tisztviselőin, a tanügyi hatóságok és egyesületek kiküldöttjein kívül nagy számmal jelentek meg a testvérintézetek tanárai és növendékei, a pozsonyi és cinkotai intézetek volt növendékei és Cinkota község lakosai.

Nyugtázás. — Tag-, illetőleg előfizetési díjat fizettek: az 1943. év I. és II. felére Váradi József, Ruisz Márta, Polesinszky Jenő, Vécseiné Fehér Aranka, a hajdúdorogi magyar gör. kat. liceum, M. Szegei Janka dr., Varga Jusstina, a kőszegi rk. tanítónőképző-intézet, Tanács Imre, Kovács Rózsa, a kőszegi áll. liceum és tanítóképző-intézet, Csorda R. Romána, Emmert P. Klotild, Raffaeli R. Rafaela, Szarvák R. Karitász, Nagy A. Kornélia, Welsch Ludovika, Lepage Lajos könyvkereskedő, M. Répássy Ernesztin, Pécs Gyula, Slajchó Mihály, Jaloveczky Péter, Jaloveczky Péterné, Petres Kálmán, dr. Lesták Emma, Vadászyné Lajos Éva, Lehoczky Egyed, Gál Tinka, a budapesti áll. liceum és tanítóképző-intézet, a budapesti III. ker. rk. óvónőképző-intézet (2 pld.), dr. Urbán Jánosné, a kalocsai érs. rk. óvónőképző és tanítónőképző-intézet (2 pld.), Vargyas Mária, dr. Szegei Ödön, dr. Jelitiné Lajos Mária dr., Schág Mária, a bajai áll. tanítóképző-intézet, Benyovszky Istvánné és a Budapesti Szent Margit Intézet, az 1943. és 1944. év I. és II. felére Horváth A. János, az 1940. év II. és az 1941. év I. felére Dausz Ferenc;

Felolós szerkesztő és kiadó: Molnár Oszkár.